



HOLLANDIA

cultuurhistorisch
onderzoek & archeologie

Archeologisch bureau- en booronderzoek Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH)

HOLLANDIA reeks 836

COLOFON

Hollandia reeks nr.	836
Titel:	Acheologisch bureau- en booronderzoek Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH)
Toponiem:	Haringhuizen Muggenburgerweg 4
Gemeente:	Hollands Kroon (NH)
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4877151100 (bureauonderzoek) 4866598100 (inventariserend booronderzoek)
Hoekcoördinaten:	117.285-531.738 117.444-531.692 117.446-531.670 117.366-531.695 117.295-531.686
Auteurs:	M.E. Luitjes
Uitvoering:	M.E. Luitjes & S.M. Vermoolen
In opdracht van:	Prommenz B.V.
Contactpersoon opdrachtgever:	Naomi Bruijnooge Harmenkaag 11 1741 LA Schagen
Wetenschappelijke leiding:	P.M. Floore
Illustraties:	M.E. Luitjes, tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	Mei 2021
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
3. Beleid	13
4. Archeologisch bureauonderzoek	17
4.1 Doel en methode	17
4.2 Aardwetenschappelijke gegevens	19
4.3 Historische en archeologische gegevens	23
4.4 Gespecificeerde archeologische verwachting	27
4.5 Conclusie en aanbeveling	29
5. Inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen	31
5.1 Doel en methode	31
5.2 Onderzoeksresultaten	33
5.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen	37
6. Conclusie en advies	41
Literatuur	42
Bijlagen	43
Bijlage 1: Archeologische perioden	
Bijlage 2: Archeologische stappenplan	
Bijlage 3: Boorstaten en boorraai	
Bijlage 4: Mogelijke vervolgstappen	

Samenvatting

In juli 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH). De aanleiding voor dit onderzoek is de voorgenomen sloop van de bestaande bewoning en de bouw van 7 nieuwe woningen in het plangebied. De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief.

In het onderzoeksgebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Deels in en direct ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn een aantal vondsten gedaan met een metaaldetector, maar de exacte locaties van de vondsten zijn niet bekend. Het betreft kogelpot aardewerk en in totaal 17 munten, daterend tussen 1156 en 1296. In de nabije omgeving zijn verscheidene onderzoeken uitgevoerd waarbij een aantal vindplaatsen uit de late ijzertijd-Romeinse tijd zijn aangetoond. De archeologische vindplaatsen uit de volle en late middeleeuwen betreffen huisterpen, akkerlagen, greppel- en afwateringssystemen met bijbehorende huisraad.

Tijdens het booronderzoek zijn 15 boringen gezet tot een diepte van 2 m -mv. Tijdens het booronderzoek is gelet op de aanwezigheid van eventuele archeologische vondsten en cultuurlagen. In de bouwvoor, tot 90-140 cm -mv, zaten in drie boringen, rond de bestaande bebouwing, baksteenfragmenten en puinresten. In boring 1 kan de tweede donkerbruingrijze rijpe laag met roestvlekken tussen 70-90 cm -mv (0,34-0,14 m +NAP) mogelijk als een oxidatielaag worden geïnterpreteerd. In boring 8, 12, 14 en 15 is de top van de (licht)grijze zandlaag met roestvlekken direct onder de bouwvoor geoxideerd. De top van deze laag ligt op 85 cm -mv (boring 8) en 80 cm -mv (boring 14 en 15) (respectievelijk 1,22, 1,08 en 1,02 m -NAP), met uitzondering van boring 12 waar deze laag pas op 170 cm -mv begint (1,91 m -NAP). Waarschijnlijk is deze laag in het verleden blootgesteld aan het oppervlak, waardoor deze bovenlaag veraard is geraakt.

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 zijn, op de plaats van de huidige bebouwing, een huis op een erf met een groot weiland en een tuin afgebeeld. Het is dus mogelijk dat er onder de huidige bebouwing nog resten tevoorschijn kunnen komen van deze structuren en van mogelijk oudere voorgangers. Als dit deel van het onderzoeksgebied vrij is van bebouwing kan hier om deze reden nog vervolgonderzoek plaatsvinden, aangezien er in dit deel van het onderzoeksgebied geen boringen zijn gezet tijdens dit onderzoek.

Advies

In het bureauonderzoek is er een (middel)hoge verwachting uitgesproken voor archeologische resten uit de bronstijd, ijzertijd-Romeinse tijd, late middeleeuwen en nieuwe tijd en werd er geadviseerd om een verkennend archeologisch booronderzoek uit te voeren in het onderzoeksgebied. Dit booronderzoek is vervolgens uitgevoerd.

Aangezien er een mogelijke oxidatielaag is aangetoond tijdens dit booronderzoek tussen 70-90 cm -mv en de top van de zandlaag direct onder de bouwvoor op een aantal plaatsen is geoxideerd op 80-85 cm -mv wordt vervolgonderzoek geadviseerd wanneer de bodem op de locatie van de laatmiddeleeuwse terp dieper dan 40 cm -mv (westelijk deel) en op de rest van het terrein dieper dan 70 cm -mv (oostelijk deel) zal worden geroerd.



Afbeelding 1 Schets van de 7 nieuwbouwwoningen in het onderzoeksgebied. Bron: Prommenz B.V.

1. Inleiding

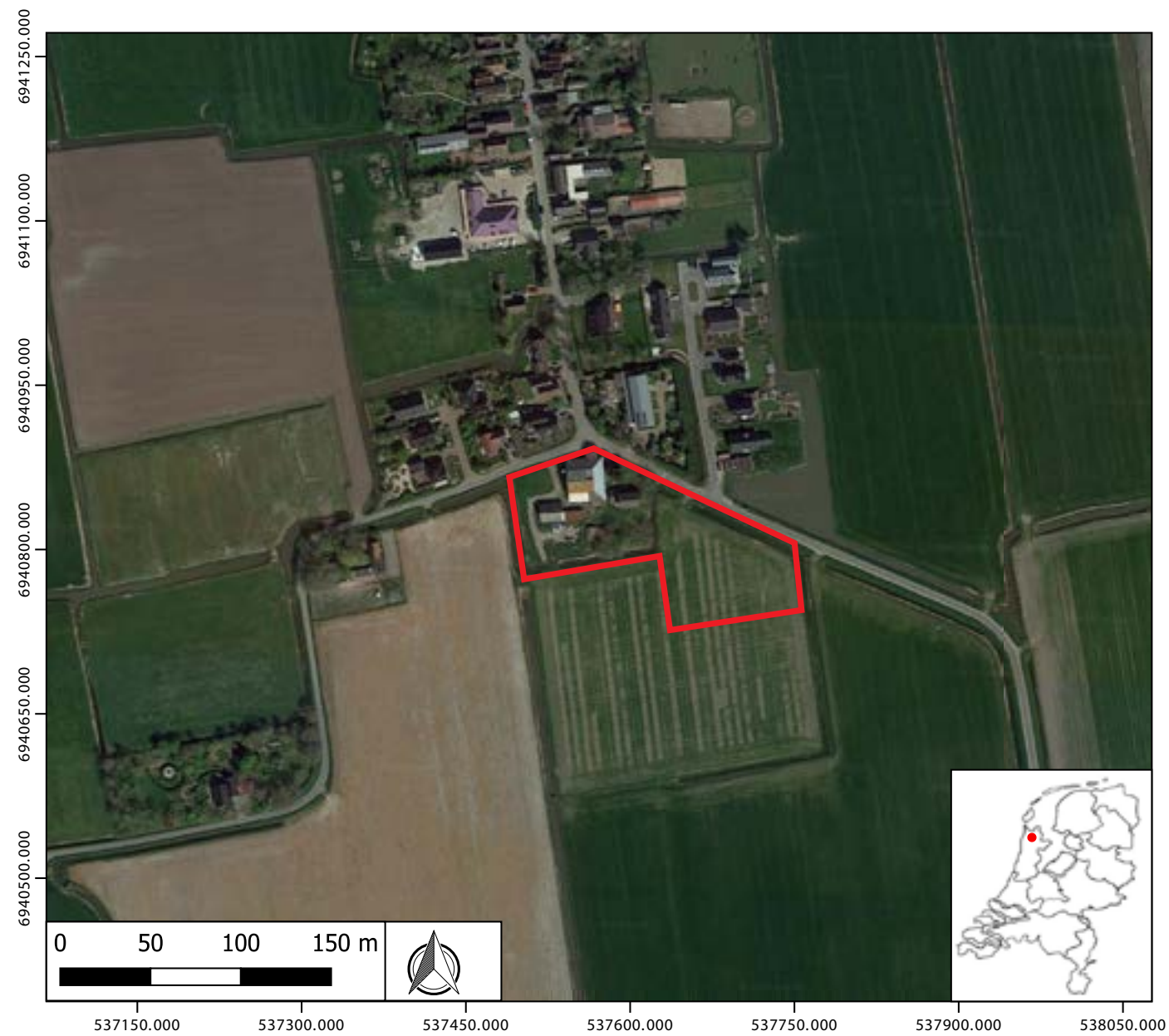
In juli 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH) (zie afb. 2). De aanleiding voor dit onderzoek is de voorgenomen sloop van de bestaande bewoning en de bouw van 7 nieuwe woningen in het plangebied (zie afb. 1). De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief. Dit bureauonderzoek brengt de bekende bodemkundige, historische en archeologische gegevens van het plangebied en de omgeving in kaart om in een vroeg stadium een zo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen van de te verwachten archeologische resten. Op basis daarvan wordt een advies geformuleerd waarop de gemeente Hollands Kroon besluit over de eventueel te nemen vervolgstappen. In ARCHIS3 is het onderzoek aangemeld onder onderzoeksmeldingsnummer 4877151100 (bureauonderzoek) en 4866598100 (booronderzoek). Naderhand zal de onderzoeksdocumentatie aan het provinciaal depot van Noord-Holland te Castricum worden overgedragen.



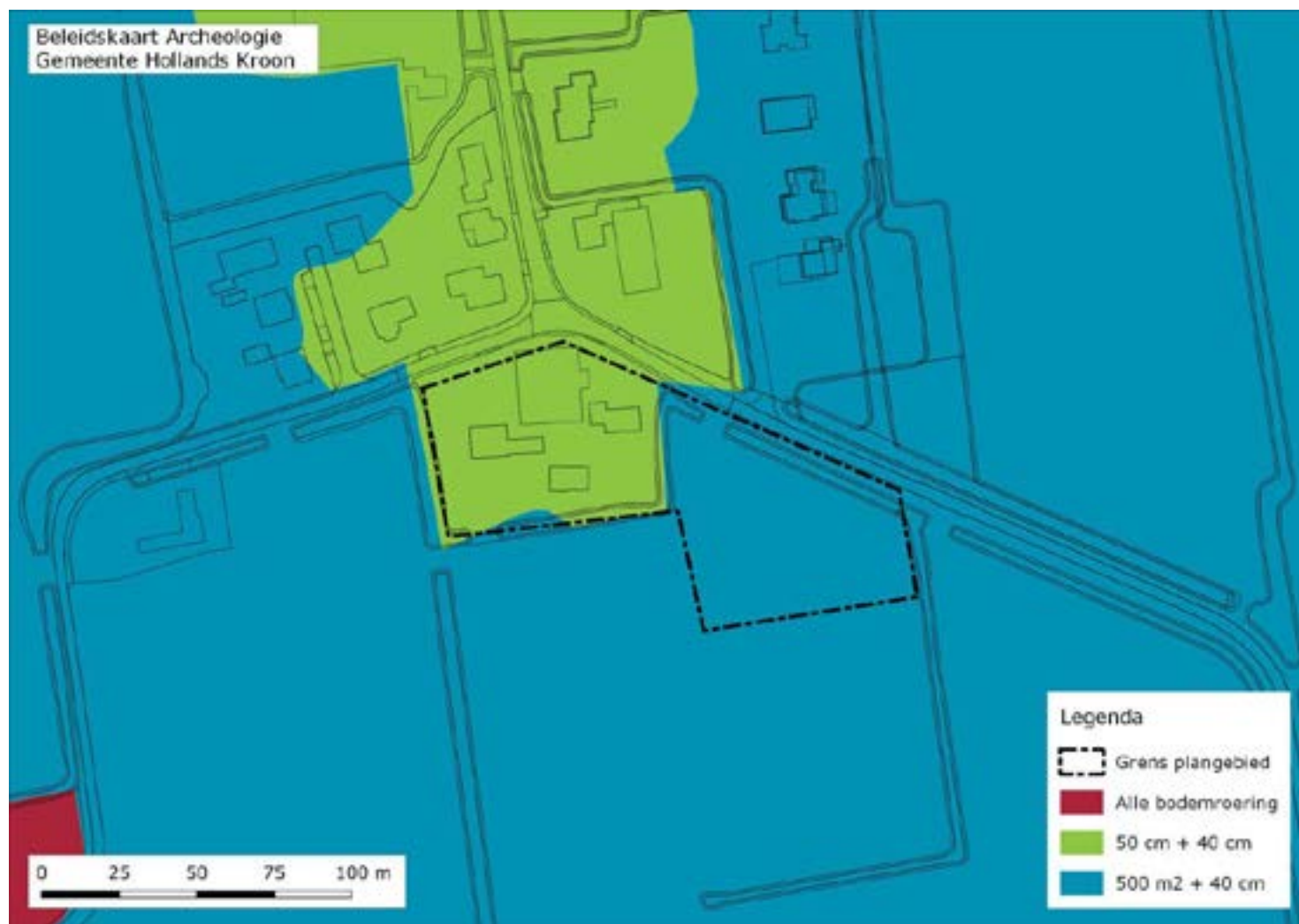
Afbeelding 2 De locatie van het onderzoeksgebied, aangegeven met de rode stip.

2. Onderzoeksgebied

De RD-coördinaten van het plangebied zijn: 117.285-531.738, 117.444-531.692, 117.446-531.670, 117.366-531.695 en 117.295-531.686. De bestaande bebouwing in het plangebied zal worden gesloopt om de 7 nieuwe woningen te kunnen realiseren. De oppervlakte van het gehele onderzoeksgebied is ca. 8.500 m2 (zie afb. 3). Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) ligt het onderzoeksgebied binnen een terrein met een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische sporen.



Afbeelding 3 De locatie van het onderzoeksgebied, aangegeven met het rode kader.



Afbeelding 4 Ligging van het onderzoeksgebied (zwarte streep-punt lijn) op de beleidskaart Archeologie. Bron: Beoordeling rapportage gemeente Hollands Kroon 2021.

3. Beleid

In de Erfgoedwet stellen het Rijk en de provincie dat in het ruimtelijk beleid zorgvuldig met het archeologisch erfgoed moet worden omgegaan. Voor gebieden waar archeologische waarden voorkomen of waar reële verwachtingen bestaan dat er ter plaatse archeologische waarden aanwezig zijn, dient voorafgaand aan bodemingrepen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De uitkomsten van het archeologisch onderzoek dienen vervolgens volwaardig in de belangenafweging te worden betrokken.

In 2006 heeft Gedeputeerde Staten van Noord-Holland het beleidskader Landschap en Cultuurhistorie vastgesteld. Bij nieuwe ontwikkelingen dienen archeologische terreinen zoveel mogelijk behouden te blijven en ingepast te worden in de nieuwe ruimtelijke structuur. Terreinen van zeer hoge en van hoge waarde dienen in het bestemmingsplan te worden opgenomen en beschermd. Bij ontwikkeling geldt dat werkzaamheden die kunnen leiden tot aantasting van de aanwezige waarden vergunningsplichtig zijn. Archeologische overblijfselen moeten door een archeologisch vooronderzoek in een zo vroeg mogelijk stadium worden gelokaliseerd. Waardevolle vindplaatsen die niet behouden kunnen blijven moeten voorafgaand aan de planuitvoering worden onderzocht door opgraving. De provincie bepleit om bij planontwikkeling de cultuurhistorische waarden in een zo vroeg mogelijk stadium te inventariseren en bij het ruimtelijk ontwerp zoveel mogelijk in te passen (www.ruimtelijkeplannen.nl).

De gemeente Hollands Kroon is per 1 januari 2012 ontstaan door de fusie van de gemeenten Anna Paulowna, Wieringen, Wieringermeer en Niedorp. De vier voormalige gemeenten hadden niet allemaal een archeologiebeleid voor hun gehele grondgebied opgesteld. Met deze Beleidsnota Archeologie Hollands Kroon wordt voorzien in de wettelijke taak zorg te dragen voor archeologie. Het archeologiebeleid is gebaseerd op een uitgebreide inventarisatie van het gemeentelijk bodemarchief en geeft aan welke gebieden een archeologische verwachting hebben. Per gebied is vastgelegd wanneer bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met archeologie, afhankelijk van de kans dat archeologische resten in de bodem liggen. De regimes die hiervoor gelden zijn weergegeven op de Beleidskaart Archeologie, zodat voor iedereen in één oogopslag duidelijk is aan welke regels moet worden voldaan bij ruimtelijke ontwikkelingen waar archeologische waarden in het geding kunnen zijn.

Op deze beleidskaart zijn binnen het plangebied twee zones aanwezig (zie afb. 4):

- ND023 (groen op afb. 4): Het plangebied ligt binnen de historische kern van Haringhuizen. Hier is een regime toegekend van 50 m² en een diepte van 40 cm. De grens van de historische kern is gebaseerd op het AMK-terrein 1751 van hoge archeologische waarde.
- ND083 (blauw op afb. 4): De rest van het plangebied ligt in een gebied met een kreekrug, waar niet is ruilverkaveld. Hier is een regime van 500 m² toegekend met een diepte van 40 cm. In de beleidsnota staat bij deze categorie de volgende beschrijving: *Kreekruggen komen veel voor in West-Friesland. Het zijn oude stroomruggen die tijdens het Neolithicum en de Bronstijd al bewoond waren. De historische kernen van de huidige dorpen en de kerkerreinen liggen veelal op de kreekruggen. Met name de kreekruggen waren ideale woonlocaties, omdat deze hoog liggen ten opzichte van de omgeving en omdat het kreekwater van kreken die nog openlagen voedsel en transportmogelijkheden bood. Door het grootste deel van het bestemmingsplangebied loopt een hoofdkreek met vertakkingen. Dit deel van de gemeente kan archeologische waarden bevatten, maar de ligging daarvan is nog onbekend. Er kunnen zowel resten aanwezig zijn van*

nederzettingen en ontginningen uit de Prehistorie als de Middeleeuwen, waarvan de positie van tevoren niet of moeilijk is in te schatten.

Deze regimes zijn ook opgenomen in het bestemmingsplan ‘Buitengebied voormalige gemeente Niedorp’ uit 2013. In het bestemmingsplan heeft het plangebied Waarde - Archeologie 2 en dit betekent dat bij werken met een oppervlak boven de 50 m² en grondroering dieper dan 0,4 m onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Aangezien er 2 verschillende regimes gelden in het plangebied geldt het regime met de strengste voorwaarden; er is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij werkzaamheden met een oppervlakte van boven de 50 m² en waarbij de grond dieper dan 40 cm geroerd wordt.

De oppervlakte van het onderzoeksgebied is ca. 8.500 m². De diepte van de aan te leggen funderingen is nog onbekend. De maximaal toegestane oppervlakte uit het bestemmingsplan wordt hiermee ruim overschreden, dus archeologisch onderzoek is een vereiste.

4. Archeologisch bureauonderzoek

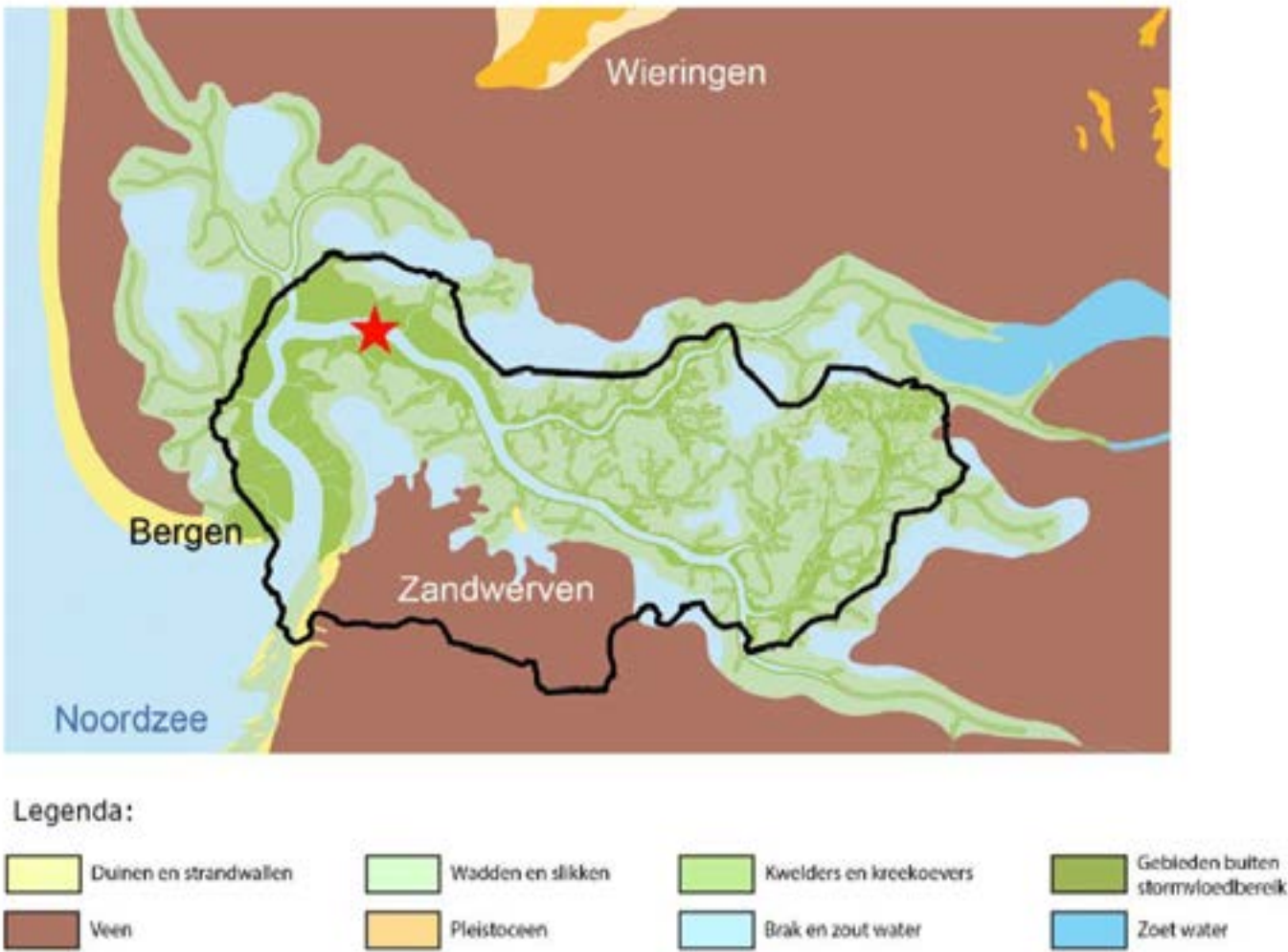
4.1 Doel en methode

Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Hollands kroon, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium rekening worden gehouden in de planvorming met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens, evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Relevante geologische, historische en archeologische architectuur.

Situatie rond 2250 voor Chr.



Afbeelding 5 De ligging van het plangebied (rode ster) op de paleogeografische kaart rond 2.250 v. Chr. Bron: Van Zijverden 2017.

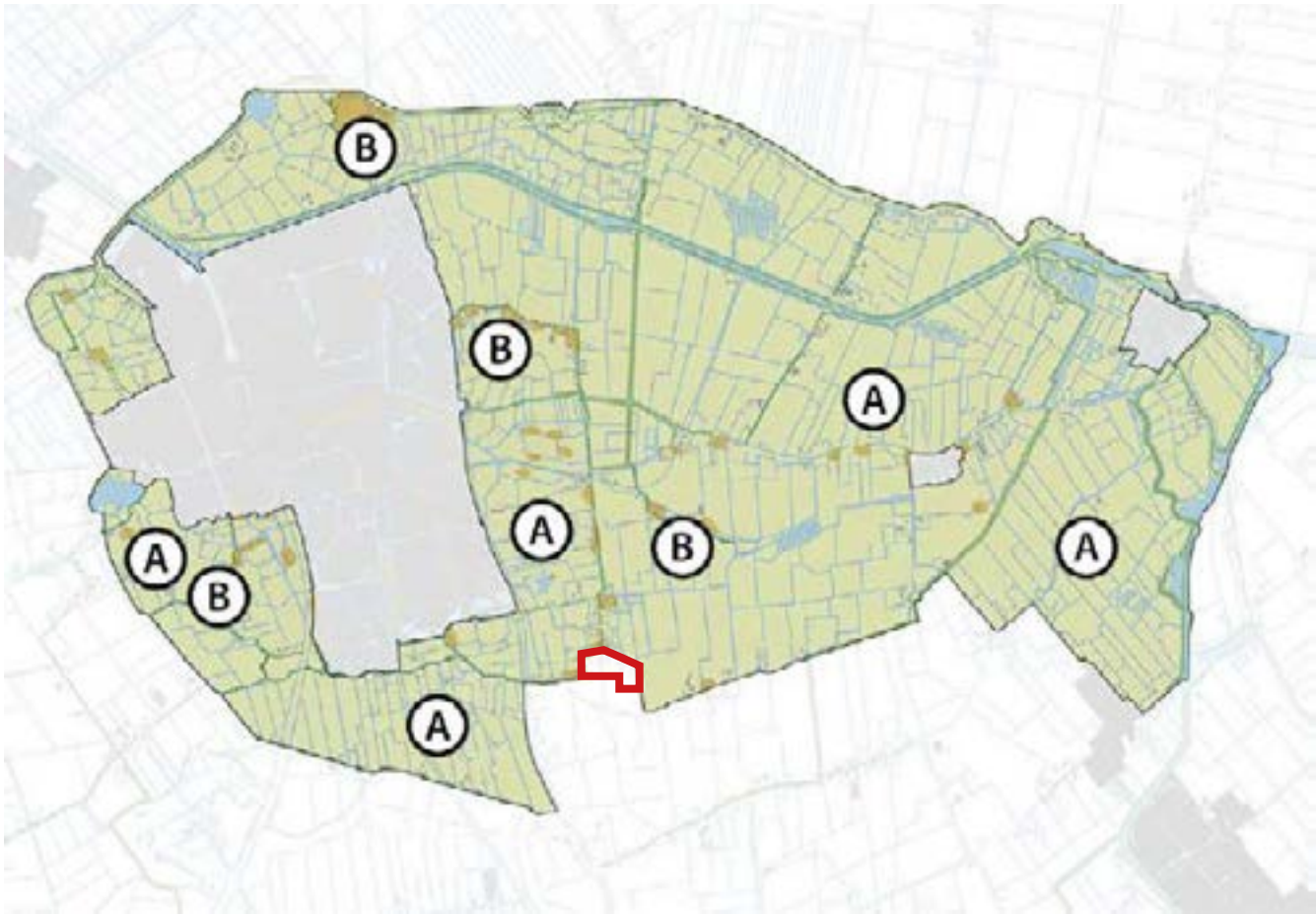
4.2 Aardewetenschappelijke gegevens

Genese van het landschap
Het huidige landschap in de omgeving van Schagen en Haringhuizen is in de afgelopen 8000 jaar ontstaan. De sturende factor daarbij vormde de stijging van de zeespiegel na de laatste ijstijd (Weichselien). Dit had als gevolg dat de kustlijn zich langs de gehele Hollandse kust naar het oosten verplaatste. De zeespiegelstijging leidde vooral tot een stijging van het grondwater. Het licht hellende landschap van het huidige Nederland en de Noordzee werd vanwege de stijgende grondwaterstand en de afnemende drainagecapaciteit in eerste instantie toegedekt met uitgestrekte moerassen waarin zich een (bos)veenpakket vormde, het zogenaamde Basisveen. In deze periode liep de Overijsselse Vecht door Noord-Holland naar het westen toe. Deze rivier creëerde hier een landschap met restgeulen en rivierduinen. Dit landschap was aantrekkelijk voor mensen om zich er te vestigen. Rond 8000 jaar geleden bereikte de stijgende zeespiegel van de Noordzee ongeveer de huidige kustlijn van Nederland. In het achterliggende gebied ontwikkelde zich een waddemilieu, het Hollands getijdenbekken, dat aan de westzijde wordt afgesloten door strandwallen (De Roller 2015).

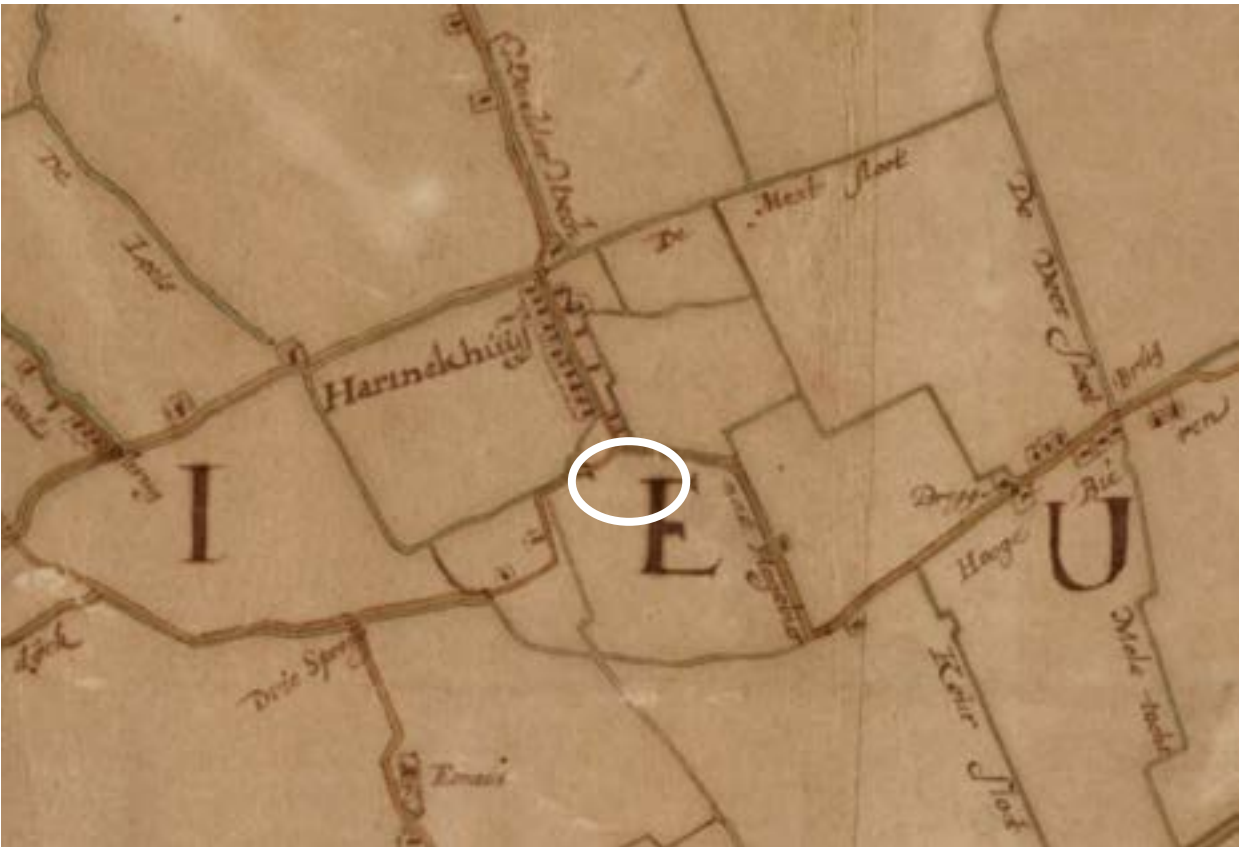
Ongeveer 5000 jaar geleden nam de stijging van de zeespiegel sterk af. Vanaf dat moment kon de sedimentatie gelijke tred houden met de stijging van de zeespiegel. De strandwallen die vanaf dit moment ontstonden sloten het Hollandse getijdenbekken af van de zee, zodat een lagune ontstond waarin zand en klei werd afgezet en veen groeide. Een aantal zeegaten tussen de strandwallen gaf de zee toegang tot deze lagune, zoals het Zeegat van Bergen, dat in de riviermonding van de Overijsselse Vecht was ontstaan. De afname van de stijging van de zeespiegel zorgde ervoor dat de kustlijn weer naar het westen werd verplaatst in het centrale deel van Noord-Holland. De Noord-Hollandse kustlijn verplaatste zich vanaf dit moment steeds meer richting het westen, waardoor een brede zone met strandwallen ontstond die door het noordwaartse kusttransport van zand onderling verbonden werden. Hierdoor ontstond een vrijwel gesloten kust (De Roller 2015).

Vanaf ca. 4000 jaar geleden vormde zich veen in het gehele kustgebied, maar het gebied achter het Zeegat van Bergen, het huidige West-Friesland, bleef sterk onder invloed van de zee staan. In het westelijk deel van West-Friesland, onder andere in het gebied rond Schagen, ontstond achter het Zeegat van Bergen een krekenstelsel. De zandige oeverwallen en geulvullingen klonken minder in dan de kleiige komgebieden, waardoor de oeverwallen en geulvullingen nu als ruggen in het landschap lagen. Het Zeegat van Bergen slibde rond 3200 jaar geleden dicht, waardoor een gesloten kust kon ontstaan. Hierdoor stagneerde de afwatering waardoor plaatselijk veenvorming optrad (De Roller 2015).

Op de paleogeografische kaarten van Van Zijverden is te zien dat het plangebied vanaf 2250 voor Chr. midden in deze grote getijdengeul ligt, die ten grondslag ligt aan de getij-inversierug (zie afb. 5). De getijdengeul heeft zich ingesneden in West-Friesland vanuit het zeegat van Bergen en heeft zich gevormd in de periode tussen 3800 en 2000 voor Chr. Op basis van de kaarten blijkt dat de getijdengeul nog actief was in het laat-neolithicum. Na verzanding van de geulen kwamen door inklinking van de afzettingen de voormalige kreken als ruggen hoger in het landschap te liggen. Bewoning op deze afzettingen is op deze locatie in principe mogelijk vanaf de bronstijd. Prehistorische bewoners vestigden zich voornamelijk op deze hogere delen in het landschap. Uit



Afbeelding 6 De ligging van het plangebied (rode kader bij benadering) ten opzichte van het BPL Schagen (A=blokvormige verkaveling en slotenpatroon, B= terpen). Bron: Beoordeling rapportage gemeente Hollands Kroon 2021.



Afbeelding 7 De ligging van het plangebied (witte cirkel bij benadering) op de kaart van Johannes Dou (1651-1654). Bron: Collectie Westfries Archief.

archeologisch onderzoek uit 2011 is echter gebleken dat in de Bronstijd ook op de kwelders gewoond werd (Roessingh & Lohof 2011). Na de sluiting van het Zeegat van Bergen (circa 1200 voor Chr.) ontstond op grote schaal veengroei. In het westelijk deel van West-Friesland is dit veen in de late ijzertijd, Romeinse tijd en middeleeuwen bewoonbaar geweest. Aan-gezien het veen grotendeels verdwenen is zullen hier alleen de diepste sporen van bewaard zijn gebleven.

De bodemkaart van Schagerkogge kan eveneens inzicht verschaffen in de opbouw van het bodemprofiel. Volgens deze bodemkaart ligt het plangebied op een poldervaaggrond (Mn58) met in de ondergrond een dunne laag donkergrijze humusrijke klei (ca. 75 cm –Mv). Deze laag correspondeert met de top van de prehistorische zee-afzettingen.

Het plangebied ligt verder in een aardkundig waardevol gebied. Het gebied ‘Polder Schagen, Hooglandspolder, Schagen-Haringhuizen’ (gebiedsnummer 17) heeft getij-inversieruggen en jongere zee-erosiegeulen van aardkundige waarde (De Straat Milieuadviseurs 2004, 51-62). In de beschrijving van het gebied staat vermeld dat er een brede inversiekreekrug aanwezig is uit de Calais-IV periode (4300-3800 jaar geleden), bestaande uit zanden naast het (buiten het gebied liggende) kleigebied. In de late mddeleeuwen is de kreekrug doorsneden door zee-erosiegeulen ten gevolge van dijkdoorbraken van de West-Friese zeedijk. Het gebied kent genetische en ruimtelijke interne samenhang, en heeft een verscheidenheid aan vormen.

Het plangebied bevindt zich op de grens van het Bijzonder Provinciaal Landschap Schagen (zie afb. 6). Het BPL Schagen is een oud zeekleilandschap met deels een historische, klein-schalige en onregelmatige blokverkaveling. Het landschap heeft daarbij ook de karakteristiek behouden van de oorspronkelijke veenontginning. Voormalige getijdegeulen zijn in het land-schap herkenbaar als relatief hooggelegen kreekrudden. Historische bewoningsconcentraties zijn als lange linten of hoger gelegen terpen zichtbaar in het landschap. Het BPL Schagen maakt deel uit van het ensemble West-Friesland West in de Leidraad Land-schap en Cultuurhistorie.

Geomorfologie en bodem

Het onderzoeksgebied is op de geomorfologische kaart van 2008 grotendeels niet geclas-sificeerd. Het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied is geclassificeerd als ‘getij-inversie-rug’ (B71). Op de bodemkaart van 2004 is het deel van het onderzoeksgebied waarin de nog bestaande bebouwing staat geclassificeerd als ‘terp’, en het deel ten zuiden van de hui-dige bebouwing is geclassificeerd als ‘knippige poldervaaggronden (klei, profielverloop 3) (gMn83C) (ARCHIS3). Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het onderzoeksgebied grotendeels tussen 0,2 en 0,4 m -NAP. Het nog bebouwde deel van het onderzoeksgebied, dat op de Bodemkaart is geclassificeerd als terp, ligt tussen 0,1 m -NAP en 0,9 m +NAP (www.ahn.nl).



Afbeelding 8 Uitsnede van de kadastrale minuut uit 1811-1832. Het onderzoeksgebied is aangegeven met het rode kader.
Bron: Beoordeling rapportage Hollands Kroon.



Afbeelding 9 Uitsnede van een kaart uit 1850. Het onderzoeksgebied is aangegeven met het rode kader. Bron: www.topotijdreis.nl

4.3 Historische en archeologische gegevens

Het dorp Haringhuizen wordt in historische bronnen voor het eerst genoemd in 1123 wanneer Suw van Harinchuysen geld schenkt aan de abdij van Egmond. Het dorp is ontstaan op een natuurlijke terp (de huidige Dorpsstraat) toen het waddengebied ten zuidwesten en zuidoosten van Barsingerhorn in de 13e eeuw langzaam droogviel (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Haringhuizen>). Haringhuizen en Kolhorn stonden in verbinding met de Zuiderzee en in beide plaatsen speelde visserij, tot de inpoldering van de Wieringermeer, een belangrijke rol. Het dorp was een voorhaven van Schagen: via de Hoogsloot (van oorsprong een oude zeekreek) voeren de boten naar Kolhorn om daar de Zuiderzee op te gaan (Bestemmingsplan Buitengebied voormalige gemeente Niedorp).

Na de bouw van een kerk in 1325 werd het dorp ook wel Niewkerck genoemd (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Haringhuizen>). Deze Willibrorduskerk ligt op een kunstmatige terp en dateert dus uit 1325, maar in de 15e eeuw verzakte de kerk al en werd hij opnieuw opgebouwd. In de 19e eeuw is de noordbeuk afgebroken en werd de kerktoeren verlaagd. Op 12 mei 1415 kreeg Haringhuizen samen met Barsingerhorn stadsrechten van graaf Willem VI (<https://www.plaatsengids.nl/haringhuizen>).

Haringhuizen komt verder voor in historische bronnen als Heringhehusen (1344), Haringhehusen (1393-1394) en Herinchuzen (1396). Deze naam is waarschijnlijk te duiden als huizen 'nederzetting' van de heringhe 'lieden van (de persoon) Here. Het nieuw drooggevallen land kende nog geen landheer die de grond bezette en zo'n gebied werd dan ook een heering genoemd. Mensen mochten zich in dat soort gebieden vrij vestigen. Toen er een kleine dorpskern was ontstaan op de natuurlijke terp werd dat Heeringhusen genoemd, waaruit de huidige naam is ontstaan (<https://www.plaatsengids.nl/haringhuizen>).

Voor 1811 viel Haringhuizen, net als Barsingerhorn en Kolhorn, onder de heerlijkheid Schagen. Tot ca. 1820 zou er sprake zijn geweest van een gemeente 'Kolhorn en Haringhuizen', die toen is opgegaan in de gemeente Barsingerhorn. Het burgerlijke en kerkelijke bestuur werden toen gedeeld. Na 1815 kreeg Haringhuizen een eigen predikant. Tot en met 1989 viel Haringhuizen onder gemeente Barsingerhorn en ging toen over naar gemeente Niedorp en sinds 2012 hoort Haringhuizen bij gemeente Hollands Kroon (<https://www.plaatsengids.nl/haringhuizen>).

De oudste historische kaart waarop Haringhuizen is weergegeven is de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654. De kaart geeft de situatie van halverwege de 17e eeuw weer en het blijkt dat het onderzoeksgebied destijds niet bebouwd was (zie afb. 7). Op de kadastrale minuut van 1811-1832 staat er in het onderzoeksgebied een (stolp)boerderij op een erf met een groot weiland en een tuin, allen eigendom van Gerrit Jonk (zie afb. 8). Op een kaart uit 1850 staat ook nog bewoning; het betreft twee gebouwen op een erf (zie afb. 9). Ook op het Bonneblad van 1910 staat dezelfde situatie afgebeeld (zie afb. 10). Tot aan de huidige situatie is de vorm van het perceel zo goed als gelijk gebleven en is het perceel bebouwd geweest. Het huidige woonhuis dateert uit 1967.

Het bebouwde deel van het onderzoeksgebied is onderdeel van een archeologisch monument (1751) van hoge archeologische waarde; een huisterp uit de late middeleeuwen. In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied liggen verscheidene andere AMK terreinen:

- Hooglandspolder; Lutjewallerweg (1777): Terrein met nederzettingssporen uit de late- en (mogelijk) midden ijzertijd. De overblijfselen bevinden zich onder een middeleeuws kleidek van circa 0.5 meter dik (zeer hoge archeologische waarde).



Afbeelding 10 Uitsnede van het Bonneblad uit 1910. Het onderzoeksgebied is aangegeven met het rode kader. Bron: www.topotijdreis.nl

Archisnummer	Verwerving	Vondsten
2776343100	Melding (Hooglands Polder)	Dierlijk bot, menselijk bot, streepbandaardewerk, gepolijst handge- vormd aardewerk (alle late ijzertijd-Romeinse tijd)
3189581100	Graafwerk (Mestsloot)	(Verkavelings)greppels en aardewerk (late middeleeuwen-nieuwe tijd), twee akkerlagen met ijzertijd aardewerk
3145321100	Inspectie (De Hoogbieren)	Huisterp (late middeleeuwen-nieuwe tijd)
2471223100	Metaaldetectie (Muggenbur- gerweg)	17 munten (waaronder munten uit Engeland, Dublin, Kleef, Dor- drecht, allen 13e eeuw), kogelpotaardewerk
3175632100	Inspectie (Muggenburgerweg)	Huisterp (late middeleeuwen-nieuwe tijd)
2452326100	Bureau- en booronderzoek (Lutjewallerweg)	Akkerlaag op 75-85 cm -mv
2821362100	Opgraving (terrein Willibror- duskerk)	Bouwmateriaal, pleisterwerk met rode en zwarte beschildering, venster- en gebrandschilderd glas (late middeleeuwen)
2347294100	Booronderzoek (N241)	Huisterp intact tot 0,6 m -mv (flanken) en 1,4 m -mv (top) (late middeleeuwen-nieuwe tijd)
3291624100	Proefsleuven (Muggenburger- weg, Priggedik, Blokhuizen, Niedorper-De Boome)	Aardewerk (late ijzertijd-Romeinse tijd en volle-late middeleeuwen), akkerlagen (volle en late middeleeuwen), erfstructuren en afwaterings- systemen (nieuwe tijd)
2345122100	Booronderzoek (Dorpsstraat 39)	Terppakket tussen 0,7-1,25 m -NAP en vegetatie-horizont tussen 1,2- 1,5 -NAP, brandlaagjes rond 1,25 m -NAP (ijzertijd-Romeinse tijd)

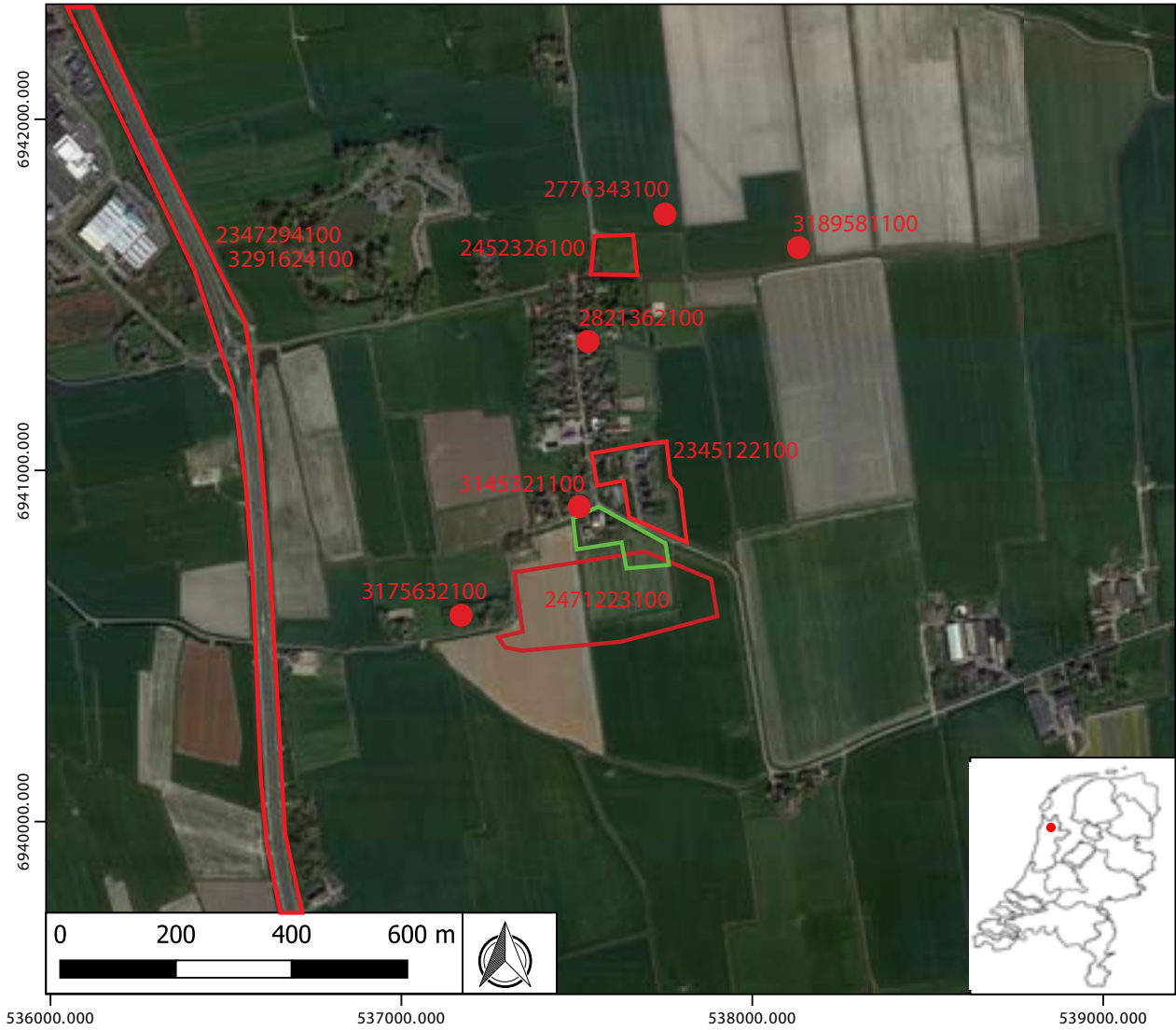
Tabel 1 Overzicht van alle onderzoeken die zijn uitgevoerd in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied. Bron: ARCHIS3.

- Polder Schagen; Lutjewallerweg (10584): Terrein met sporen van een verhoogde woon-
plaats uit de late middeleeuwen. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de
bouwvoor en bestaan onder meer uit oude funderingen, ophogingslagen en afgedankt
huisraad (hoge archeologische waarde).
- Polder Schagen; Haringhuizerweg (10610): Terrein met een huis uit de late middel-
eeuwen op een zee-erosiegeul. Op grond van toponiem (Magnuslaan) en afwijkende
perceelsvorm wordt hier de locatie van de woonplaats van de ridder Magnus vermoed
(archeologische waarde).
- Haringhuizerweg/Provinciale weg (1742 en 10747): Terrein met goed geconserveerde
sporen van bewoning uit de late ijzertijd en/of Romeinse tijd alsmede een ten deel afge-
graven terp uit de late middeleeuwen (zeer hoge archeologische waarde).
- Muggenburgerweg (1721): Terrein met sporen van terp. De overblijfselen bevinden zich
vrijwel direct onder de bouwvoor en bestaan onder meer uit oude funderingen, opho-
gingslagen en afgedankt huisraad (zeer hoge archeologische waarde).
- Muggenburgerweg/Provinciale weg (10587 en 10588): Terrein met sporen van bewo-
ning uit de late middeleeuwen en restanten van een brede dijk, die de inbraakgeul moest
afdammen. De dijk dateert uit de laat 12e-vroeg 13e eeuw (hoge archeologische waarde).
- Hooglandspolder; Hoge bieren (10576): Terrein met sporen van bewoning uit de late
ijzertijd en/of Romeinse tijd (hoge archeologische waarde).

In het plangebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Deels in en
direct ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn een aantal vondsten gedaan in de bouwvoor-
met een metaaldetector, maar de exacte locaties van de vondsten zijn niet bekend. Het betreft
kogelpotaardewerk en de volgende munten:

Soort	Afbeelding	Datering
Denier	Godfried van Rhenen	1156-1178
Halve penning (Graafschap van Gelre)	Gerard IV	1225
2x Long cross penny (Engeland)	Henry III	1247-1272
Penning (Kleef)	Dirk VI	1202-1250
Penning/kopje (Dordrecht)	Floris IV	1222-1260
1/2 obool (Bisdon Utrecht)	Willebrand van Oldenburg	1227-1233
Penning (Nijmegen)	Frederik II	1212-1250
2x penning (Dordrecht)	Floris V	1293-1296
Sterling (Brabant)	Jan I	1268-1294
Penning (Graafschap Kleef)	Dirk VI	1202-1260
Penny (Dublin, Ierland)	Henry III	1251-1254
Halve penning (Graafschap Kleef)	Dirk VI	1202-1250
Penning (Nijmegen)	Willem van Holland	1247-1256
Hollandse penning (Graafschap Holland)	Willem I	1213-1222
Penning (Arnhem, Graafschap Gelre)	Otto II	1234-1255

In de nabije omgeving zijn verscheidene onderzoeken uitgevoerd waarbij een aantal vind-
plaatsen uit de late ijzertijd-Romeinse tijd zijn aangetoond. De archeologische vindplaatsen
uit de volle en late middeleeuwen betreffen huisterpen, akkerlagen en greppel- en afwate-
ringssystemen met bijbehorende huisraad (zie tabel 1 en afb. 11) (ARCHIS3).



Afbeelding 11 Kaart met alle onderzoekslocaties uit tabel 1. Het onderzoeksgebied is groen omkaderd.

4.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Omschrijving van de te verwachten resten
Paleolithicum-mesolithicum	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Neolithicum	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Bronstijd	Middelhoog	Onder de eventuele late middeleeuwse ophogingslagen	Nederzettingssporen, ontwateringssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, houtskool, vuursteen, hout, (on)verbrand botmateriaal, aardewerk, natuursteen, leer, gewei en benen voorwerpen, archeobotanische resten, metaal (brons)
IJzertijd-Romeinse tijd	Hoog	Onder de eventuele late middeleeuwse ophogingslagen	Nederzettingssporen, ontwateringssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, houtskool, vuursteen, hout, (on)verbrand botmateriaal, aardewerk, natuursteen, leer, gewei en benen voorwerpen, archeobotanische resten, metaal
Vroege middel-eeuwen	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Late middel-eeuwen	Hoog	Direct onder maaiveld	Ontwateringssporen, grondverbetering, huis-terpen, ophogingslagen, aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, huisplaatsen, muur-werk, paalkuilen, ploegkrassen, afvalkuilen, metaal, hout, leer
Nieuwe tijd	Hoog	Direct onder maaiveld	Ontwateringssporen, grondverbetering, huis-terpen, ophogingslagen, aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, huisplaatsen, muur-werk, paalkuilen, ploegkrassen, afvalkuilen, metaal, hout, leer

Volgens het DINOLOket is er ten oosten van het onderzoeksgebied, aan het Hooglandspad, een geologisch booronderzoek uitgevoerd. De gehele boring, tot 5 m -mv, bestaat uit de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren. Tot 0,65 m -mv is de bodem kleiig, tot 1,80 m -mv kleiig en zwak siltig, tot 2,20 m -mv kleiig en sterk siltig, tot 3,00 m -mv kleiig en zwak zandig, tot 4,00 m -mv kleiig en matig zandig, en tot einde boring kleiig en sterk zandig (www.dinoloket.nl).

Aan de Lutjewallerweg is tijdens een booronderzoek op 75-85 cm -mv een akkerlaag aangetroffen (niet gedateerd). Bij een booronderzoek bij de N241 is tot 0,6 m -mv (flanken) en 1,4 m -mv (top) een intacte huisterp aangetroffen uit de late middeleeuwen-begin nieuwe tijd. Bij een booronderzoek aan de Dorpsstraat 39 is een terppakket tussen 0,7 en 1,25 m -NAP aangetroffen en een vegetatie-horizont tussen 1,2 en 1,5 m -NAP. Er werden ook verschillende brandlaagjes uit de ijzertijd-Romeinse tijd aangetroffen rond 1,25 m -NAP (zie tabel 1).

4.5 Conclusie en advies

In juli 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH). De aanleiding voor dit onderzoek is de voorgenomen sloop van de bestaande bewoning en de bouw van 7 nieuwe woningen in het plangebied. De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief.

Op de archeologische beleidskaart zijn binnen het plangebied twee zones aanwezig. Het plangebied ligt binnen de historische kern van Haringhuizen. Hier is een regime toegekend van 50 m2 en een diepte van 40 cm (ND023). De grens van de historische kern is gebaseerd op het AMK-terrein 1751 van hoge archeologische waarde. De rest van het plangebied ligt in een gebied met een kreekkrug, waar niet is ruilverkaveld. Hier is een regime van 500 m2 toegekend met een diepte van 40 cm (ND083).

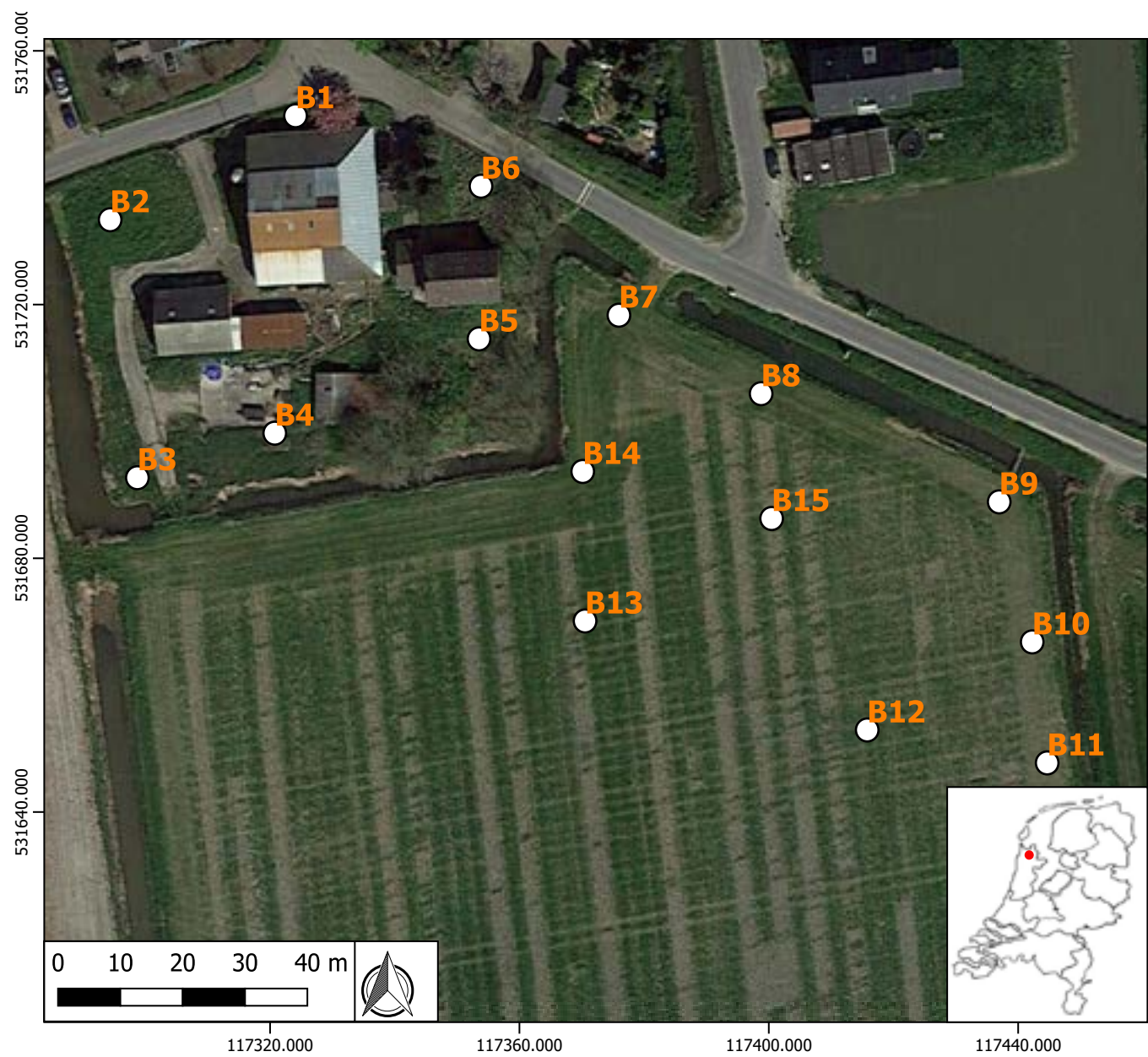
Deze regimes zijn ook opgenomen in het bestemmingsplan ‘Buitengebied voormalige gemeente Niedorp’ uit 2013. In het bestemmingsplan heeft het plangebied Waarde - Archeologie 2 en dit betekent dat bij werken met een oppervlak boven de 50 m2 en grondroering dieper dan 0,4 m onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Aangezien er 2 verschillende regimes gelden in het plangebied geldt het regime met de strengste voorwaarden; er is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij werkzaamheden met een oppervlakte van boven de 50 m2 en waarbij de grond dieper dan 40 cm geroerd wordt. De voorgenomen plannen overschrijden deze voorwaarden en archeologisch onderzoek is dus een vereiste.

In het onderzoeksgebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Deels in en direct ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn een aantal vondsten gedaan met een metaaldetector, maar de exacte locaties van de vondsten zijn niet bekend. Het betreft kogelpotaardewerk en in totaal 17 munten, daterend tussen 1156 en 1296. In de nabije omgeving zijn verscheidene onderzoeken uitgevoerd waarbij een aantal vindplaatsen uit de late ijzertijd-Romeinse tijd zijn aangetoond. De archeologische vindplaatsen uit de volle en late middeleeuwen betreffen huisterpen, akkerlagen, greppel- en afwateringssystemen met bijbehorende huisraad.

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 staat er in het onderzoeksgebied een huis op een erf met een groot weiland en een tuin, eigendom van Gerrit Jonk. Op een kaart uit 1850 staat ook nog bewoning; het betreft twee gebouwen op een erf. Ook op het Bonneblad van 1910 staat dezelfde situatie afgebeeld. Tot aan de huidige situatie is de vorm van het perceel zo goed als gelijk gebleven en is het perceel bebouwd geweest. Het huidige woonhuis dateert uit 1967.

Advies

Gezien de (middel)hoge verwachting voor archeologische resten uit de bronstijd, ijzertijd-Romeinse tijd, late middeleeuwen en nieuwe tijd wordt er geadviseerd om een verkennend archeologisch booronderzoek uit te voeren in het onderzoeksgebied. Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Hollands Kroon) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.



Afbeelding 12 Kaarten met alle boorpunten.

5. Inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen

5.1 Doel en methode

Het doel van een inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen (IVO-O) is het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting. Om die reden zijn bovendien de volgende onderzoeksvragen geformuleerd die met het inventariserend veldonderzoek beantwoord dienen te worden:

- 1. Wat is de bodemopbouw?
- 2. Zijn er (sub)recente vergravingen aanwezig? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep reiken die?
- 3. Zijn er aanwijzingen van menselijk handelen? Zo ja, waar bevinden deze zich en op welke diepte zijn die aangetoond?
- 4. Zijn er op basis van de onderzoeksresultaten archeologische niveaus aan te wijzen? Zo ja, waar en hoe diep bevinden deze zich en wanneer kunnen ze zijn bewoond?
- 5. Dienen er archeologische vervolgstappen genomen te worden?

In het plan van aanpak (Luitjes 2020) is de strategie bepaald die binnen het plangebied uitgevoerd diende te worden voor het beantwoorden van bovenstaande onderzoeksvragen. In totaal zijn 15 boringen gezet tot een maximale diepte van 2 meter onder maaiveld (zie afb. 12). De boringen zijn gezet door middel van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologische indicatoren. Daarvoor is de grond met een boormes afgezet en bekeken. De beschrijving van de bodemopbouw geschiedde volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB). De boorpunten zijn door middel van een GPS-instrument ingemeten in het RD-coördinatensysteem.



Afbeelding 13 De bestaande boerderij met stallen, gezien vanaf de Muggenburgerweg en genomen richting het westen.



Afbeelding 14 Het veld direct ten oosten van het woonhuis en de boerderij, met links de Hogebeierenweg, genomen richting het oosten.

5.2 Onderzoeksresultaten

De boorstaten van de 15 boringen van dit onderzoek zijn als bijlage toegevoegd (bijlage 3). Het eerste deel van de boring is steeds gezet met de Edelmanboor en in de dieper gelegen bodemlagen is overgegaan op de gutsboor. Boring 1-6 zijn rond de bestaande bebouwing gezet en boring 7-15 zijn in het naastgelegen veld direct ten oosten van de bestaande bebouwing gezet. De hoogteligging van het maaiveld op de boorlocaties varieert tussen de 0,24 m +NAP en 0,49 m -NAP, uitgezonderd van boring 1 die op 1,04 m +NAP uitkwam.

Bodemopbouw

Boring 2-6 beginnen met een laag teelaarde van 20-30 cm; donkergrijs van kleur en sterk doorworteld. Hieronder bevindt zich een rijpe donkergrijs gevlekte kleilaag met roestvlekken die doorloopt tot 110-145 cm -mv, de bouwvoor. In deze laag zitten in boring 5 en 6 baksteenfragmenten. De kleilaag hieronder is vergelijkbaar; grijs en half rijp. In boring 4 zitten er in deze laag donkere laagjes rond 170 cm -mv. Deze laag loopt door tot 160-190 cm -mv. Tot 2 m -mv bevindt zich als laatst in al deze boringen een lichtgrijze en homogene zandband. Boring 1 volgt deze bodemopbouw grotendeels, maar de laag met teelaarde is hier dikker (70 cm), en tussen deze eerste laag en de rijpe donkergrijs gevlekte kleilaag (de bouwvoor) zit hier een donkerbruingrijze en licht puinhoudende oxidatielaag met roestvlekken. In deze boring ontbreekt de zandband en in plaats daarvan loopt de grijze kleilaag door tot 2 m -mv. Tot 170 cm -mv is deze laag rijp en vervolgens tot het einde van de boring halfrijp.

In boring 8, 9, 10, 11 en 13 is een vergelijkbare bodemopbouw te zien. Deze boringen beginnen, net als die hierboven, met de donkergrijze teelaardelaag van 20 cm en de rijpe donkergrijs gevlekte kleilaag (bouwvoor) tot 70-105 cm -mv. Hieronder ligt steeds een lichtgrijze zandlaag met roestvlekken en gevlekte top, tot 125-170 cm -mv. Vervolgens is er weer een halfrijpe grijs gevlekte kleilaag aanwezig tot 140-180 cm -mv en de boringen eindigen met de grijze homogene zandband die ook in de eerste boringen is aangetoond. Deze laag bevat in boring 8 plantenresten. In boring 14 en 15 loopt de lichtgrijze zandlaag met roestvlekken en gevlekte top helemaal door tot 2 m -mv. In deze boringen zijn dus alleen de teelaarde laag, de bouwvoor en deze zandlaag aangetroffen.

Boring 7 en 12 wijken af van de andere boringen. De teelaarde laag en de bouwvoor zijn gelijk aan de andere boringen en lopen in beide boringen tot respectievelijk 20 en 85 cm -mv. De volgende laag in boring 12 is de halfrijpe grijs gevlekte kleilaag tot 170 cm -mv en hieronder is de grijze homogene zandband weer aangeboord tot het einde van de boring. Tussen 185 en 195 cm zijn in deze laag nog lichtgele inclusies waargenomen.

Onder de bouwvoor in boring 7 ligt, tot 100 cm -mv, een rijpe donkerbruingrijs gevlekte kleilaag met roestvlekken. Hieronder weer de lichtgrijze zandlaag met roestvlekken, gevlekte top en kleibrokken tot 115 cm -mv. Vervolgens de halfrijpe grijs gevlekte kleilaag en de grijze homogene zandband tot respectievelijk 170 en 180 cm -mv. De laatste laag onder de zandband in deze boring is een laag die niet is teruggevonden in andere boringen; een halfrijpe en homogene donkergrijsblauwe kleilaag.

Archeologische indicatoren, recente vergravingen en interpretatie onderzoeksresultaten

Tijdens het booronderzoek is gelet op de aanwezigheid van eventuele archeologische vondsten en cultuurlagen. In vrijwel iedere boring is de eerste 20-30 cm sterk doorworteld. In de

bouwvoor daaronder, tot 90-140 cm -mv, zaten in drie boringen, rond de bestaande bebouwing, baksteenfragmenten en puinresten. In boring 1 kan de tweede donkerbruingrijze rijpe laag met roestvlekken tussen 70-90 cm -mv (0,34-0,14 m +NAP) mogelijk als een oxidatielaag worden geïnterpreteerd en in boring 4 bevinden zich een aantal donkere laagjes rond 170 cm -mv (1,67 m -NAP). In boring 8, 12, 14 en 15 is de top van de (licht)grijze zandlaag met roestvlekken direct onder de bouwvoor geoxideerd. De top van deze laag ligt op 85 cm -mv (boring 8) en 80 cm -mv (boring 14 en 15) (respectievelijk 1,22, 1,08 en 1,02 m -NAP), met uitzondering van boring 12 waar deze laag pas op 170 cm -mv begint (1,91 m -NAP).

De bouwvoor loopt in alle boringen van 20-30 cm -mv tot 70-145 cm -mv. De bouwvoor bevat naast puin- en baksteenfragmenten, in sommige gevallen ook kleibrokken en roestvlekken en is in alle boringen donkergrijs gevlekt van kleur. Verondersteld kan worden dat in iedergeval de eerste 70 cm -mv (recent) opgebracht en verstoord is in het onderzoeksgebied.

Archeologische verwachting

Op basis van het bureauonderzoek goldt er een (middelhoge) verwachting voor archeologische resten vanaf de bronstijd tot en met de nieuwe tijd in het onderzoeksgebied. Vanwege de getijdengeul is bewoning voor de bronstijd nog niet mogelijk. In principe is bewoning op de afzettingen van de geul mogelijk vanaf de bronstijd. Vervolgens is na de sluiting van het Zeegat van Bergen (ca. 1200 v. Chr.) op grote schaal veengroei ontstaan. In het westelijk deel van West-Friesland is dit veen in de late ijzertijd, Romeinse tijd en de middeleeuwen bewoonbaar geweest. Aangezien het veen grotendeels verdwenen is, zullen hier alleen de diepste sporen van bewaard zijn gebleven.

Op basis van het booronderzoek is de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie niet nader bepaald. Het voorkomen van een geoxideerde zandlaag is geen eenduidige aanwijzing voor het voorkomen van prehistorische resten. In de boringen buiten de middeleeuwse terp zijn geen begroeiingshorizonten aangetoond. Er geldt dus nog steeds een verwachting voor archeologische resten uit de bronstijd, ijzertijd en Romeinse tijd, voornamelijk in het westelijk deel van het plangebied waar de huidige bebouwing nog aanwezig is.

De hoge verwachting voor archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd blijft gelden. Op de historische kaart van Dou uit het midden van de 17e eeuw is nog geen bewoning afgebeeld in het onderzoeksgebied, maar bewoning voor en na deze periode is mogelijk. Zoals in het bureauonderzoek is aangekaart, is op de kadastrale minuut uit 1819 binnen het plangebied bebouwing aanwezig, op de plek van de huidige bebouwing en waar dus niet is geboord.

5.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. Wat is de bodemopbouw?

Boring 2-6 beginnen met een laag teelaarde van 20-30 cm; donkergrijs van kleur en sterk doorworteld. Hieronder bevindt zich een rijpe donkergrijs gevlekte kleilaag met roestvlekken en incidenteel puin- en baksteenfragmenten, die doorloopt tot 110-145 cm -mv; de bouwvoor. De kleilaag hieronder is vergelijkbaar; grijs en half rijp. In boring 4 zitten er in deze laag donkere laagjes rond 170 cm -mv. Deze laag loopt door tot 160-190 cm -mv. Tot 2 m -mv bevindt zich als laatst in al deze boringen een lichtgrijze en homogene zandband. Boring 1 volgt deze bodemopbouw grotendeels, maar de laag met teelaarde is hier dikker (70 cm), en tussen deze eerste laag en de bouwvoor zit hier een donkerbruingrijze en licht puinhoudende oxidatielaag met roestvlekken. In deze boring ontbreekt de zandband en in plaats daarvan loopt de grijze kleilaag door tot 2 m -mv.

In boring 8, 9, 10, 11 en 13 is een vergelijkbare bodemopbouw te zien. Deze boringen beginnen met de donkergrijze teelaardelaag van 20 cm en de bouwvoor tot 70-105 cm -mv. Hieronder ligt steeds een lichtgrijze zandlaag met roestvlekken en gevlekte top, tot 125-170 cm -mv. Vervolgens is er weer een halfrijpe grijs gevlekte kleilaag aanwezig tot 140-180 cm -mv en de boringen eindigen met de grijze homogene zandband die ook in de eerste boringen is aangetoond.

Boring 7 en 12 wijken af van de andere boringen. De teelaarde laag en de bouwvoor zijn gelijk aan de andere boringen. De volgende laag in boring 12 is de halfrijpe grijs gevlekte kleilaag tot 170 cm -mv en hieronder is de grijze homogene zandband weer aangeboord tot het einde van de boring. Tussen 185 en 195 cm zijn in deze laag nog lichtgele inclusies waargenomen. Onder de bouwvoor in boring 7 ligt een rijpe donkerbruingrijs gevlekte kleilaag met roestvlekken. Hieronder weer de zandlaag met roestvlekken, gevlekte top en kleibrokken tot 115 cm -mv. Vervolgens de halfrijpe grijs gevlekte kleilaag en de grijze homogene zandband tot respectievelijk 170 en 180 cm -mv. De laatste laag onder de zandband in deze boring is een laag die niet is teruggevonden in andere boringen; een halfrijpe en homogene donkergrijsblauwe kleilaag.

2. Zijn er (sub)recente vergravingen aanwezig? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep reiken die?

In vrijwel iedere boring is de eerste 20-30 cm sterk doorworteld. In de bouwvoor daaronder zaten, voornamelijk rond de bestaande bebouwing, baksteenfragmenten en puinresten. De bouwvoor loopt in alle boringen van 20-30 cm -mv tot 70-145 cm -mv. De bouwvoor bevat in sommige gevallen ook kleibrokken en roestvlekken en is in alle boringen donkergrijs gevlekt van kleur. Verondersteld kan worden dat in iedergeval de eerste 70 cm -mv (recent) opgebracht en verstoord is in het onderzoeksgebied.

3. Zijn er aanwijzingen van menselijk handelen? Zo ja, waar bevinden deze zich en op welke diepte zijn die aangetoond?

Tijdens het booronderzoek is gelet op de aanwezigheid van eventuele archeologische vondsten en cultuurlagen. In vrijwel iedere boring is de eerste 20-30 cm sterk doorworteld. In de bouwvoor daaronder, tot 90-140 cm -mv, zaten in drie boringen, rond de bestaande bebouwing, baksteenfragmenten en puinresten. In boring 1 kan de tweede donkerbruingrijze rijpe

laag met roestvlekken tussen 70-90 cm -mv (0,34-0,14 m +NAP) mogelijk als een oxidatie-laag worden geïnterpreteerd en in boring 4 bevinden zich een aantal donkere laagjes rond 170 cm -mv (1,67 m -NAP). In boring 8, 12, 14 en 15 is de top van de (licht)grijze zandlaag met roestvlekken direct onder de bouwvoor geoxideerd. De top van deze laag ligt op 85 cm -mv (boring 8) en 80 cm -mv (boring 14 en 15) (respectievelijk 1,22, 1,08 en 1,02 m -NAP), met uitzondering van boring 12 waar deze laag pas op 170 cm -mv begint (1,91 m -NAP).

4. Zijn er op basis van de onderzoeksresultaten archeologische niveaus aan te wijzen? Zo ja, waar en hoe diep bevinden deze zich en wanneer kunnen ze zijn bewoond?

In boring 1 kan de tweede donkerbruingrijze rijpe laag met roestvlekken tussen 70-90 cm -mv (0,34-0,14 m +NAP) mogelijk als een oxidatielaag worden geïnterpreteerd. In boring 8, 12, 14 en 15 is de top van de (licht)grijze zandlaag met roestvlekken direct onder de bouwvoor geoxideerd. De top van deze laag ligt op 85 cm -mv (boring 8) en 80 cm -mv (boring 14 en 15) (respectievelijk 1,22, 1,08 en 1,02 m -NAP), met uitzondering van boring 12 waar deze laag pas op 170 cm -mv begint (1,91 m -NAP). Waarschijnlijk is deze laag in het verleden blootgesteld aan het oppervlak, waardoor deze bovenlaag veraard is geraakt. Gezien het gebrek aan vondstmateriaal is een datering van de oxidatielaag en de veraarde lagen niet goed vast te stellen.

5. Dienen er archeologische vervolgstappen genomen te worden?

Het bebouwde deel van het onderzoeksgebied is onderdeel van een complex van huisterpen uit de late middeleeuwen dat zich uitstrekt tot het einde van de Dorpsstraat, direct ten noorden van het onderzoeksgebied. Op de kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland is dan ook duidelijk een verhoging in het landschap te zien. Het hoogste punt van deze terp ligt op 0,6-0,8 m +NAP en direct rond de terp zakt dit al snel naar 0-0,3 m +NAP.

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 zijn, op de plaats van de huidige bebouwing, een (stolp)boerderij op een erf met een groot weiland en een tuin afgebeeld. Het is dus mogelijk dat er onder de huidige bebouwing nog resten tevoorschijn kunnen komen van deze structuren en van mogelijk oudere voorgangers. Als dit deel van het onderzoeksgebied vrij is van bebouwing kan hier nog vervolgonderzoek plaatsvinden aangezien er in dit deel van het onderzoeksgebied geen boringen zijn gezet tijdens dit onderzoek.

Aangezien er een mogelijke oxidatielaag is aangetoond tussen 70-90 cm -mv en de top van de zandlaag direct onder de bouwvoor op een aantal plaatsen is geoxideerd op 80-85 cm -mv wordt vervolgonderzoek geadviseerd. De locatie van de laatmiddeleeuwse terp dient niet dieper dan 40 cm te worden geroerd (westelijk deel). Voor de rest van het terrein volstaat de diepte van 70 cm -mv (oostelijk deel). Indien de bodem dieper zal worden geroerd dan bovenstaande dieptes dienen er vervolgstappen te worden genomen. Deze zijn door de gemeente opgesteld en zijn opgenomen in bijlage 4.

6. Conclusie en advies

Op woensdag 5 augustus heeft Hollandia Archeologen, in opdracht van Naomi Bruijnooge van Prommenz B.V., een inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen (IVO-O) uitgevoerd aan de Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon. De aanleiding voor het booronderzoek is het voornemen om de bestaande bebouwing in het plangebied te slopen en 7 nieuwbouw woningen te bouwen.

In het bureauonderzoek is er (middel)hoge verwachting uitgesproken op het aantreffen van archeologische resten uit de bronstijd, ijzertijd-Romeinse tijd, late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het bebouwde deel van het onderzoeksgebied is onderdeel van een archeologisch monument (1751) van hoge archeologische waarde; een huisterp uit de late middeleeuwen. In de nabije omgeving zijn verscheidene onderzoeken uitgevoerd waarbij een aantal vindplaatsen met cultuurlagen uit de late ijzertijd-Romeinse tijd zijn aangetoond. De archeologische vindplaatsen uit de volle en late middeleeuwen betreffen huisterpen, akkerlagen, greppel- en afwateringsystemen met bijbehorende huisraad.

Tijdens het booronderzoek zijn 15 boringen gezet tot een diepte van 2 m -mv. Tijdens het booronderzoek is gelet op de aanwezigheid van eventuele archeologische vondsten en cultuurlagen. In de bouwvoor, tot 90-140 cm -mv, zaten in drie boringen, rond de bestaande bebouwing, baksteenfragmenten en puinresten. In boring 1 kan de tweede donkerbruingrijze rijpe laag met roestvlekken tussen 70-90 cm -mv (0,34-0,14 m +NAP) mogelijk als een oxidatielaag worden geïnterpreteerd. In boring 8, 12, 14 en 15 is de top van de (licht)grijze zandlaag met roestvlekken direct onder de bouwvoor geoxideerd. De top van deze laag ligt op 85 cm -mv (boring 8) en 80 cm -mv (boring 14 en 15) (respectievelijk 1,22, 1,08 en 1,02 m -NAP), met uitzondering van boring 12 waar deze laag pas op 170 cm -mv begint (1,91 m -NAP). Waarschijnlijk is deze laag in het verleden blootgesteld aan het oppervlak, waardoor deze bovenlaag veraard is geraakt. Op de kadastrale minuut van 1811-1832 zijn, op de plaats van de huidige bebouwing, een huis op een erf met een groot weiland en een tuin afgebeeld. Het is dus mogelijk dat er onder de huidige bebouwing nog resten tevoorschijn kunnen komen van deze structuren en van mogelijk oudere voorgangers. Als dit deel van het onderzoeksgebied vrij is van bebouwing kan hier om deze reden nog vervolgonderzoek plaatsvinden, aangezien er in dit deel van het onderzoeksgebied geen boringen zijn gezet tijdens dit onderzoek.

Advies

In het bureauonderzoek is er een (middel)hoge verwachting uitgesproken voor archeologische resten uit de bronstijd, ijzertijd-Romeinse tijd, late middeleeuwen en nieuwe tijd en werd er geadviseerd om een verkennend archeologisch booronderzoek uit te voeren in het onderzoeksgebied. Dit booronderzoek is vervolgens uitgevoerd.

Aangezien er een mogelijke oxidatielaag is aangetoond tijdens dit booronderzoek tussen 70-90 cm -mv en de top van de zandlaag direct onder de bouwvoor op een aantal plaatsen is geoxideerd op 80-85 cm -mv wordt vervolgonderzoek geadviseerd wanneer de bodem op de locatie van de laatmiddeleeuwse terp dieper dan 40 cm -mv (westelijk deel) en op de rest van het terrein dieper dan 70 cm -mv (oostelijk deel) zal worden geroerd.

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Hollands Kroon) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied (zie bijlage 4). Als tijdens de voorgenomen sloop en nieuwbouw onverhoopt archeologische resten worden aangetroffen, dan dient hiervan, conform de Erfgoedwet, melding te worden gemaakt aan de gemeente Hollands Kroon.

Literatuur

Cultuurcompagnie Noord-Holland (2013). *Beleidsnota Archeologie gemeente Hollands Kroon*. Cultuurcompagnie Noord-Holland, Alkmaar.

De Straat Milieu-adviseurs (2004). *Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden. Bescherming en behoud aardkundig erfgoed van de Provincie Noord-Holland*. Rapport B01B0497/tba, Arnhem.

Luitjes, M. (2020). *Plan van Aanpak Muggenburgerweg4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH)*, Zaandijk.

Mulder, E.F.J. de, et al. (2003). *De ondergrond van Nederland*, Utrecht.

Roessingh, W. & E. Lohof (2011). *Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen- Kadijken*. ADC-monografie 11. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.

Roller, G.J. (2015). *Archeologisch bureau- en booronderzoek aan de Lutjewallerweg te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH)*.

Vos, P. (2015). *Origin of the Dutch coastal landscape. Long-term landscape evolution of The Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series*, Utrecht.

Zijverden, W.K. van (2017). *After the deluge, a palaeogeographical reconstruction of Bronze Age West-Frisia (2000-800 BC)*. Sidestone Press, Leiden.

www.ruimtelijkeplannen.nl

www.topotijdreis.nl

AHN

ARCHIS3

DINOLoket

West-Fries Archief

Bijlagen

Inhoudsopgave

- Bijlage 1: Archeologische perioden
- Bijlage 2: Archeologische stappenplan
- Bijlage 3: Boorstaten en boorraai
- Bijlage 4: Mogelijke vervolgstappen

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

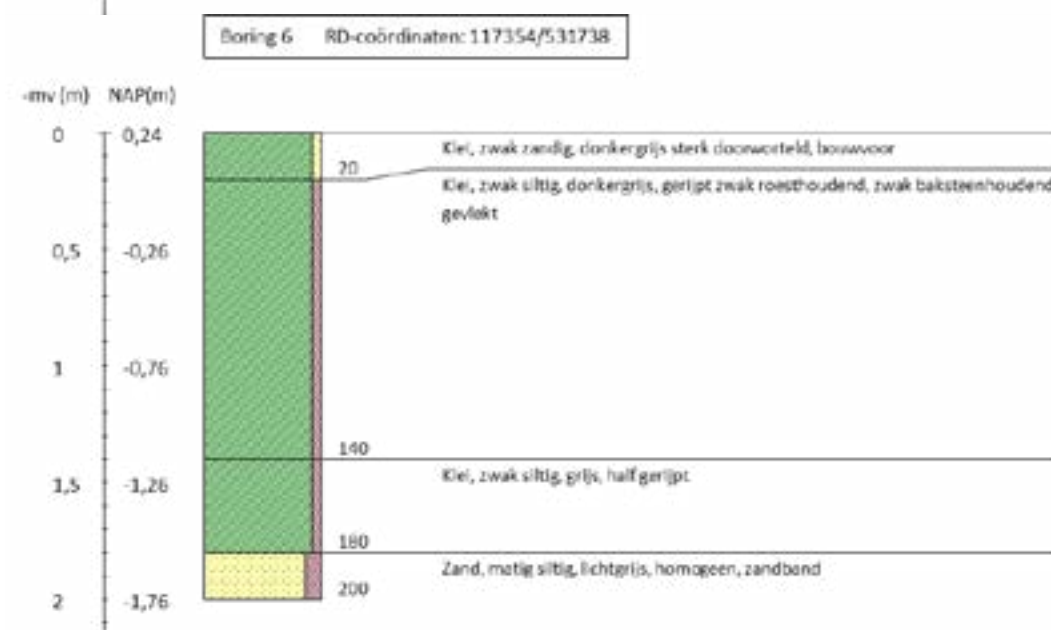
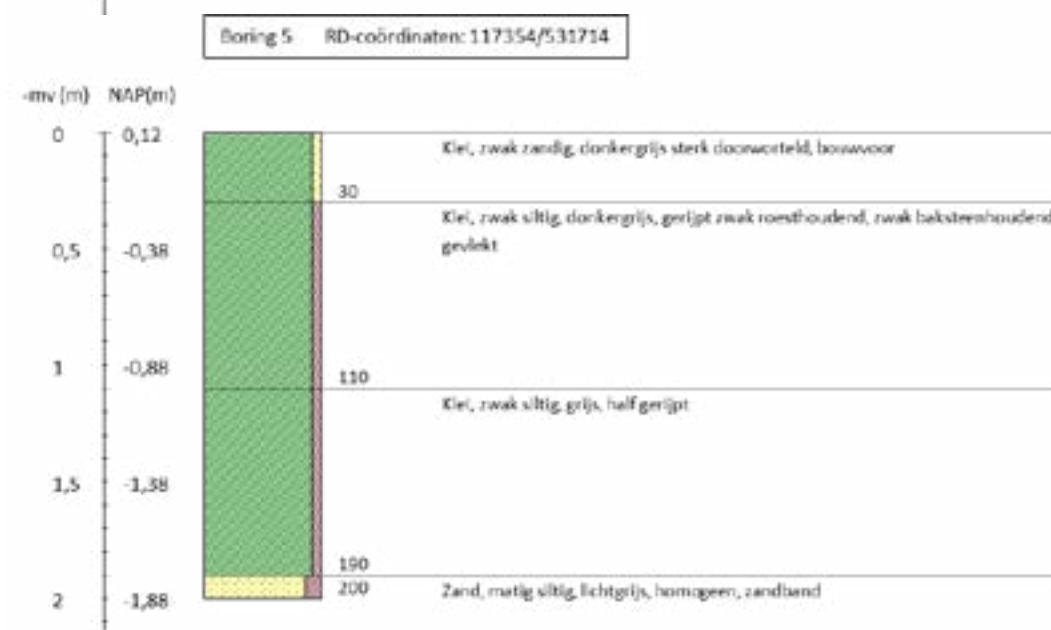
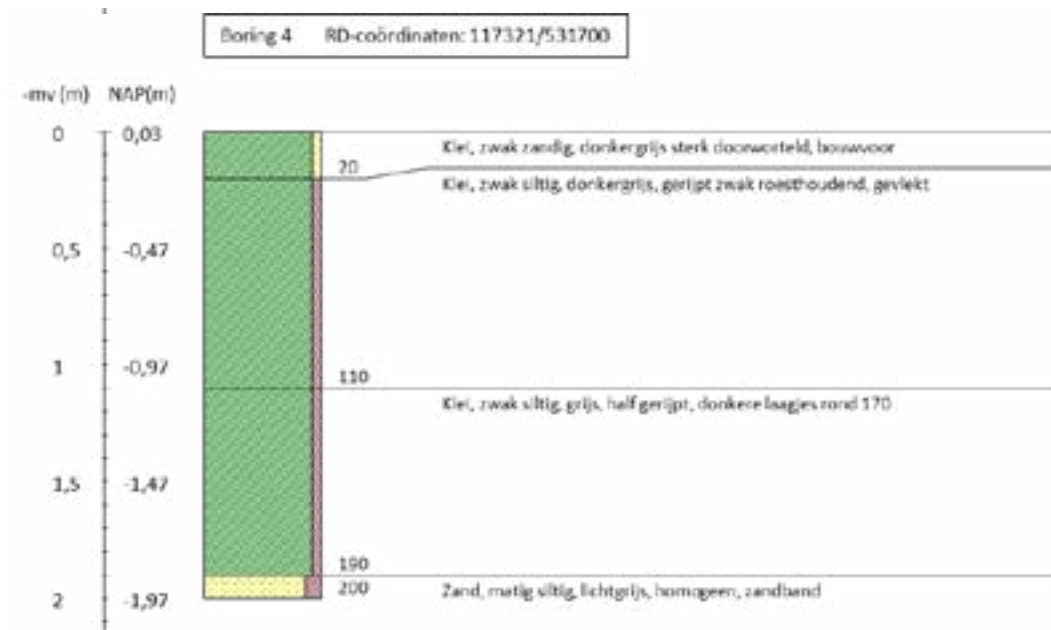
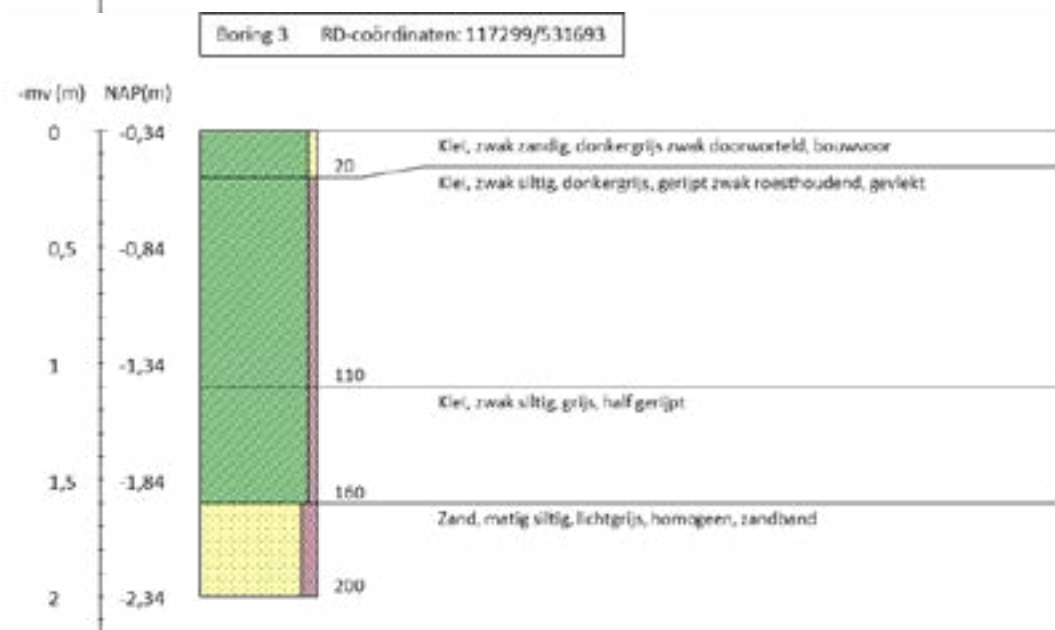
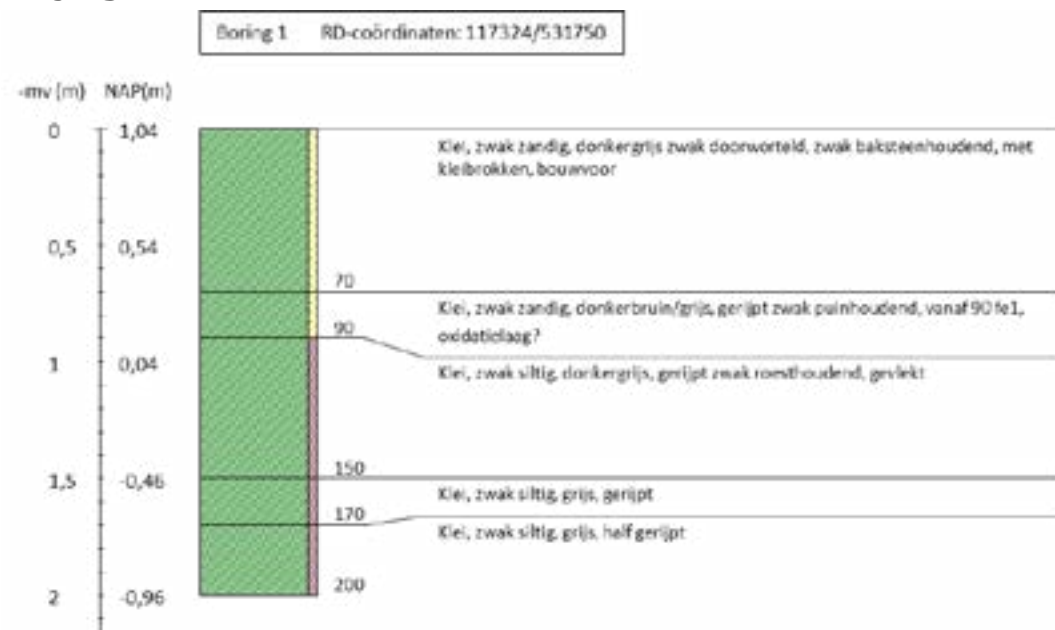
Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

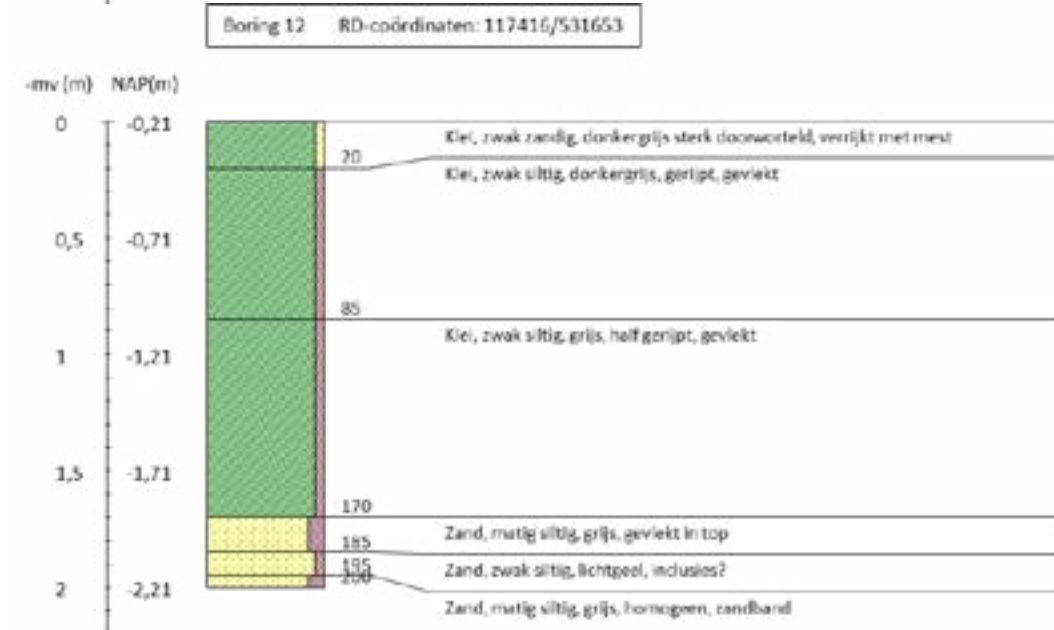
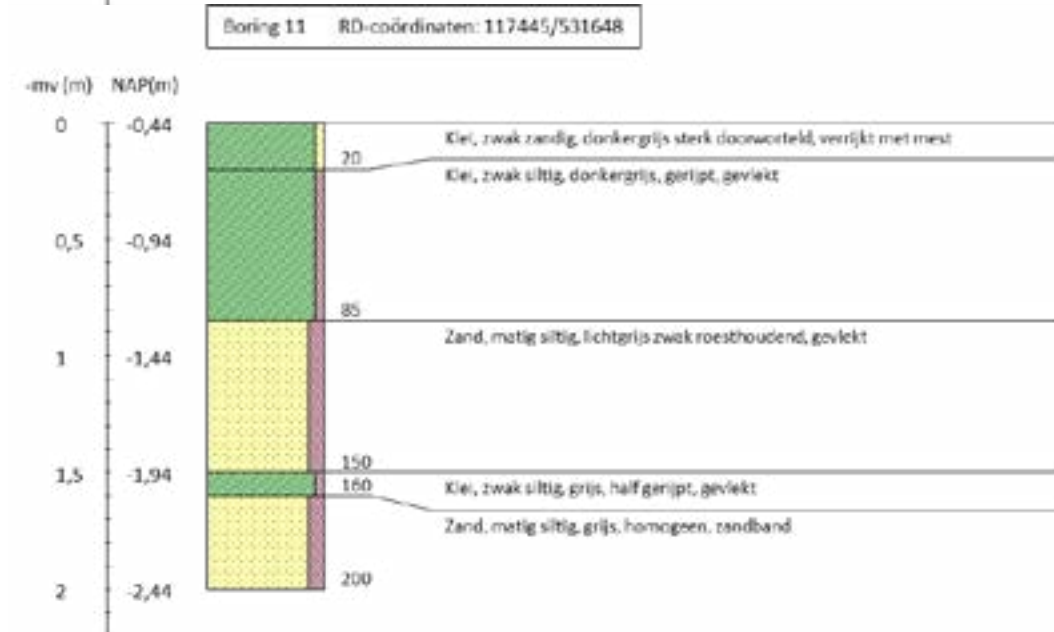
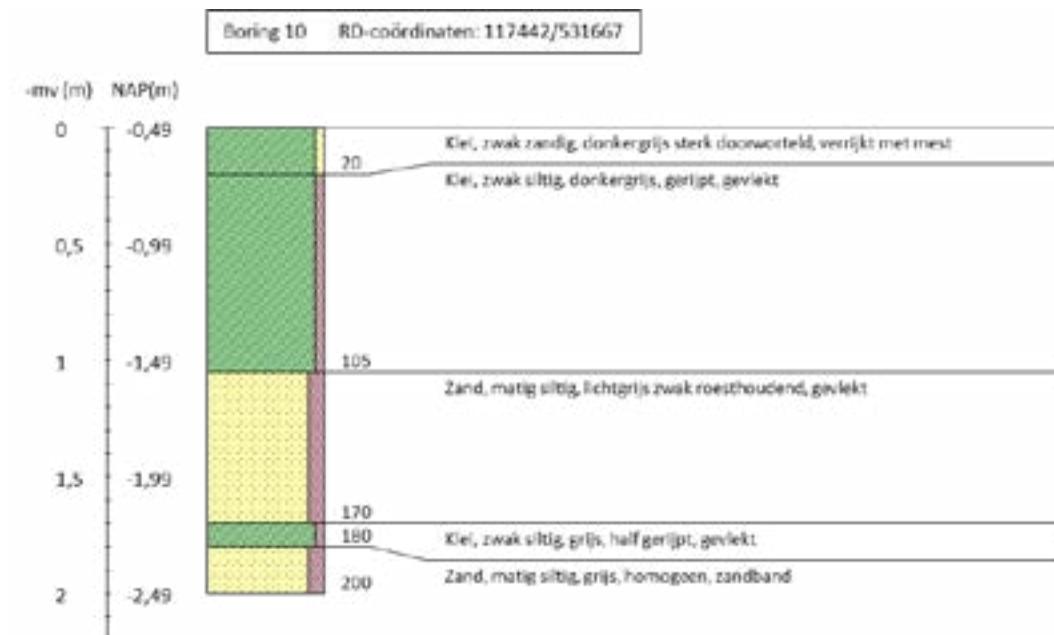
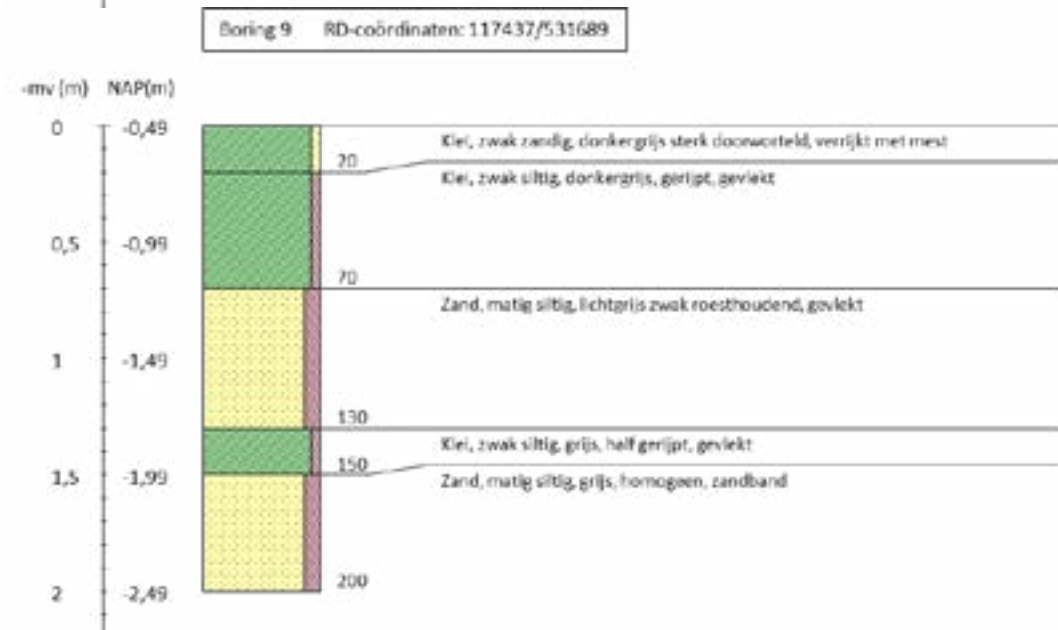
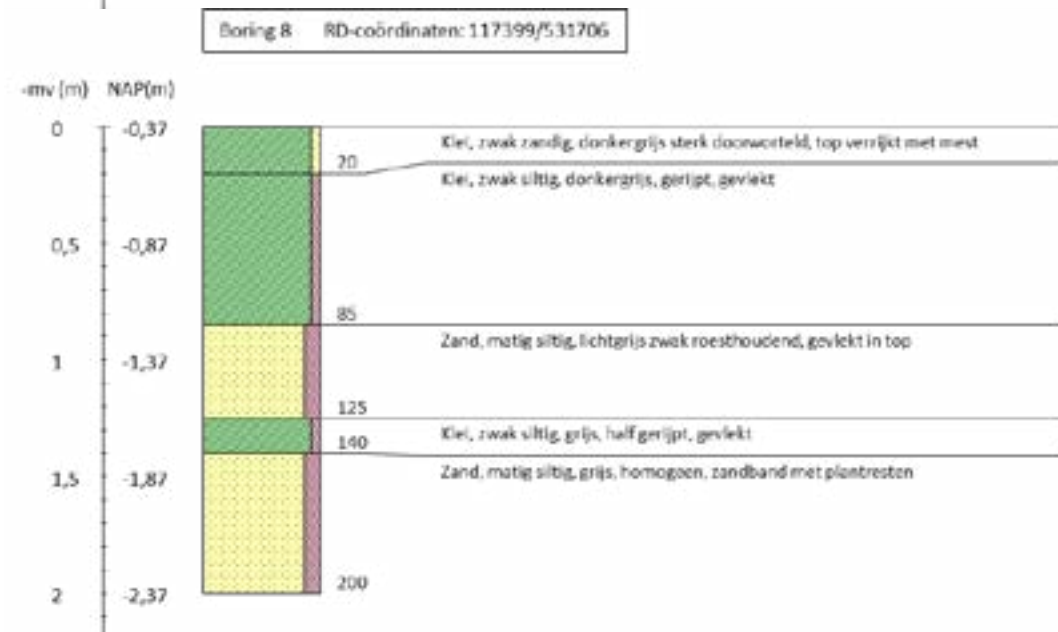
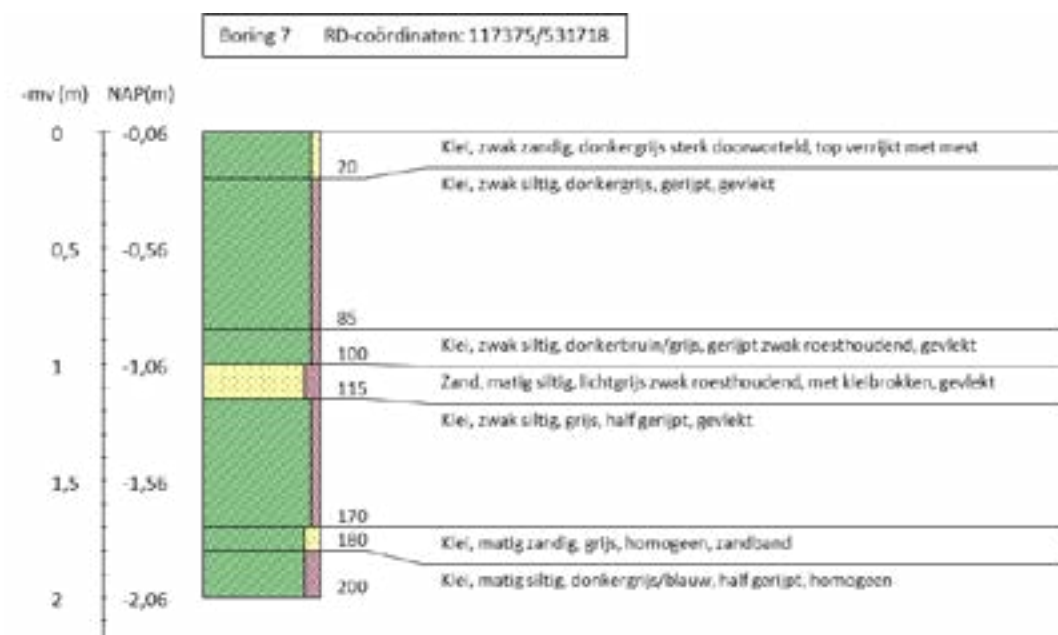
Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

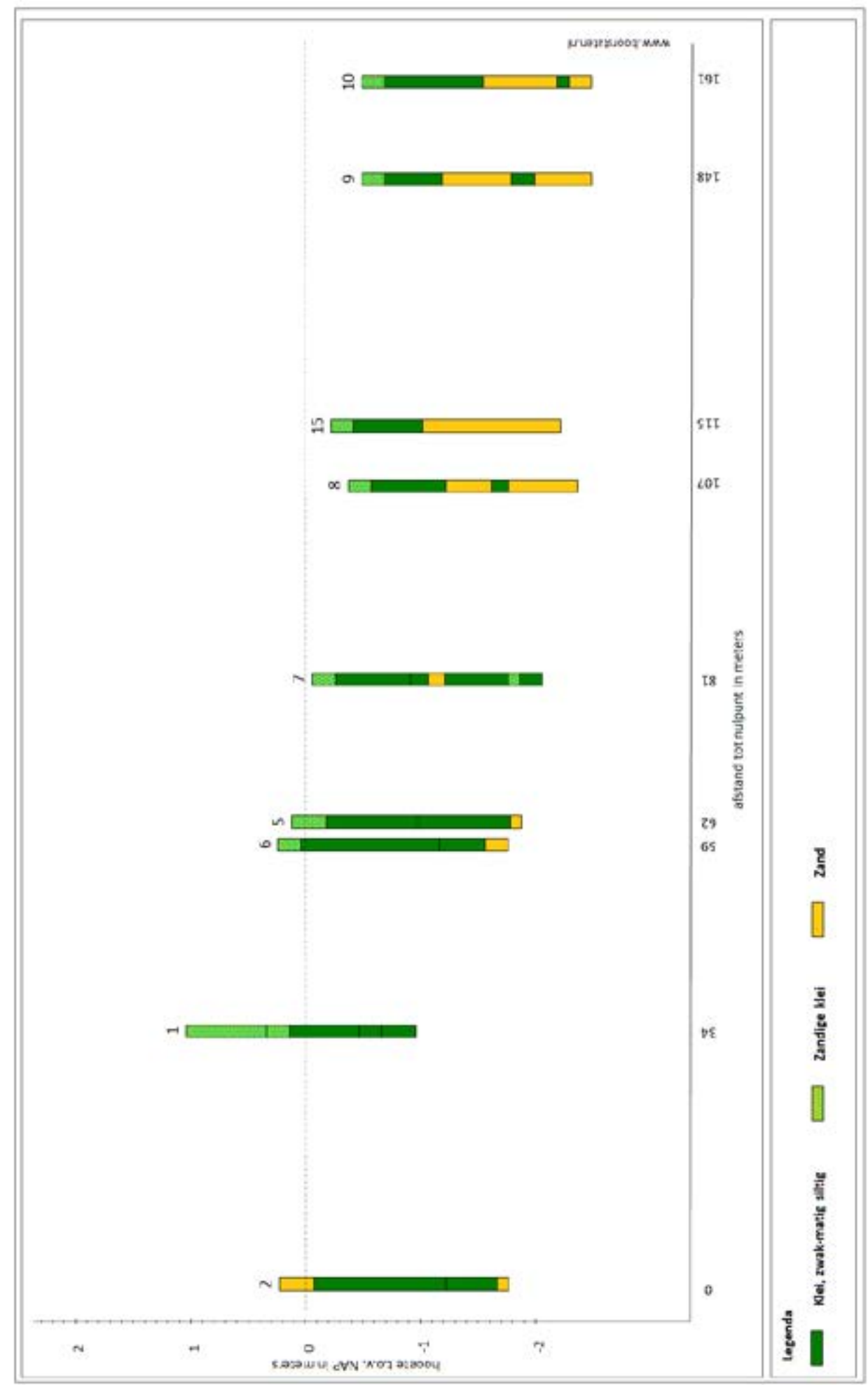
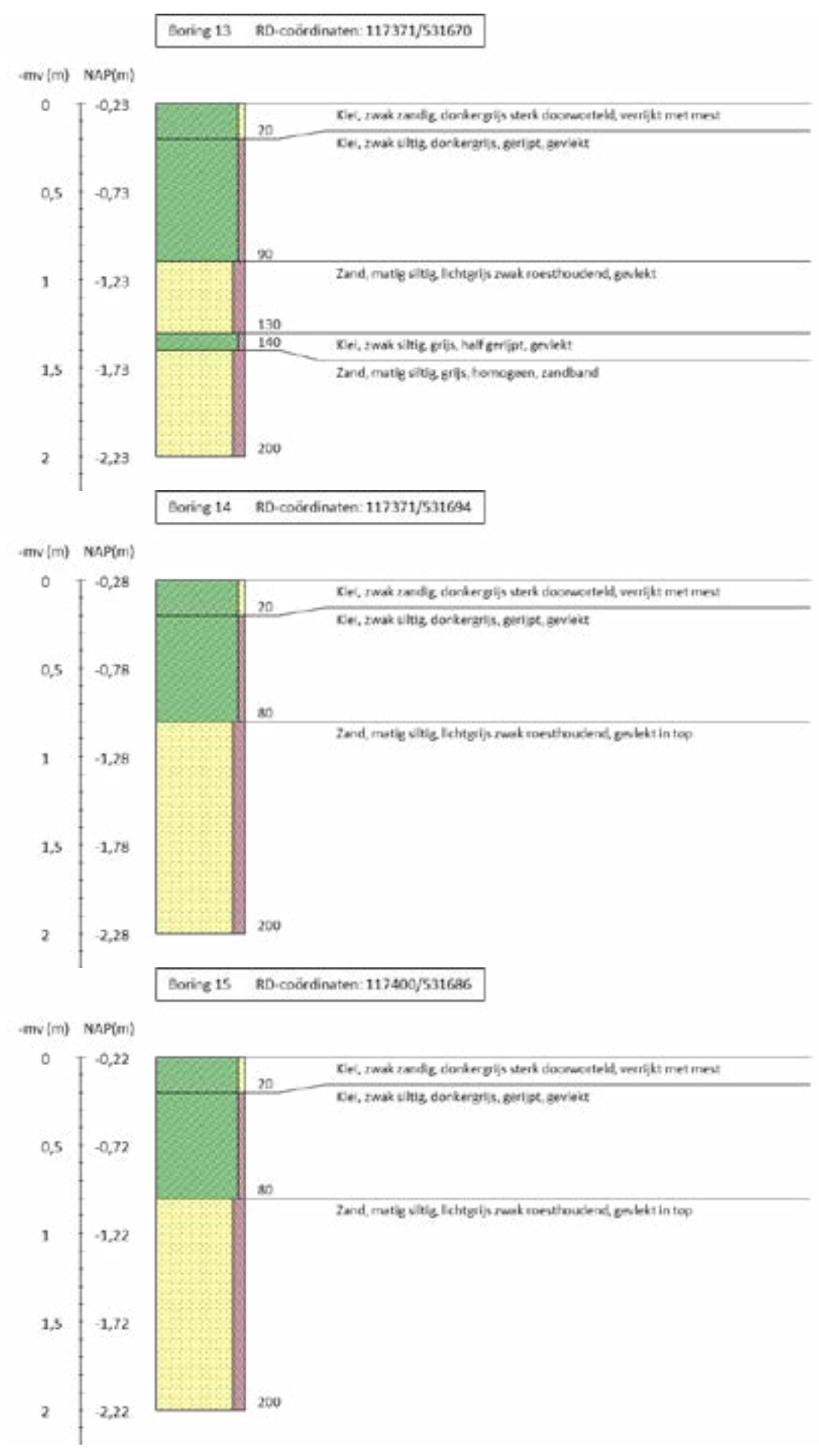
Indien het niet mogelijk is een ‘behoudenswaardige of beschermenswaardige’ vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

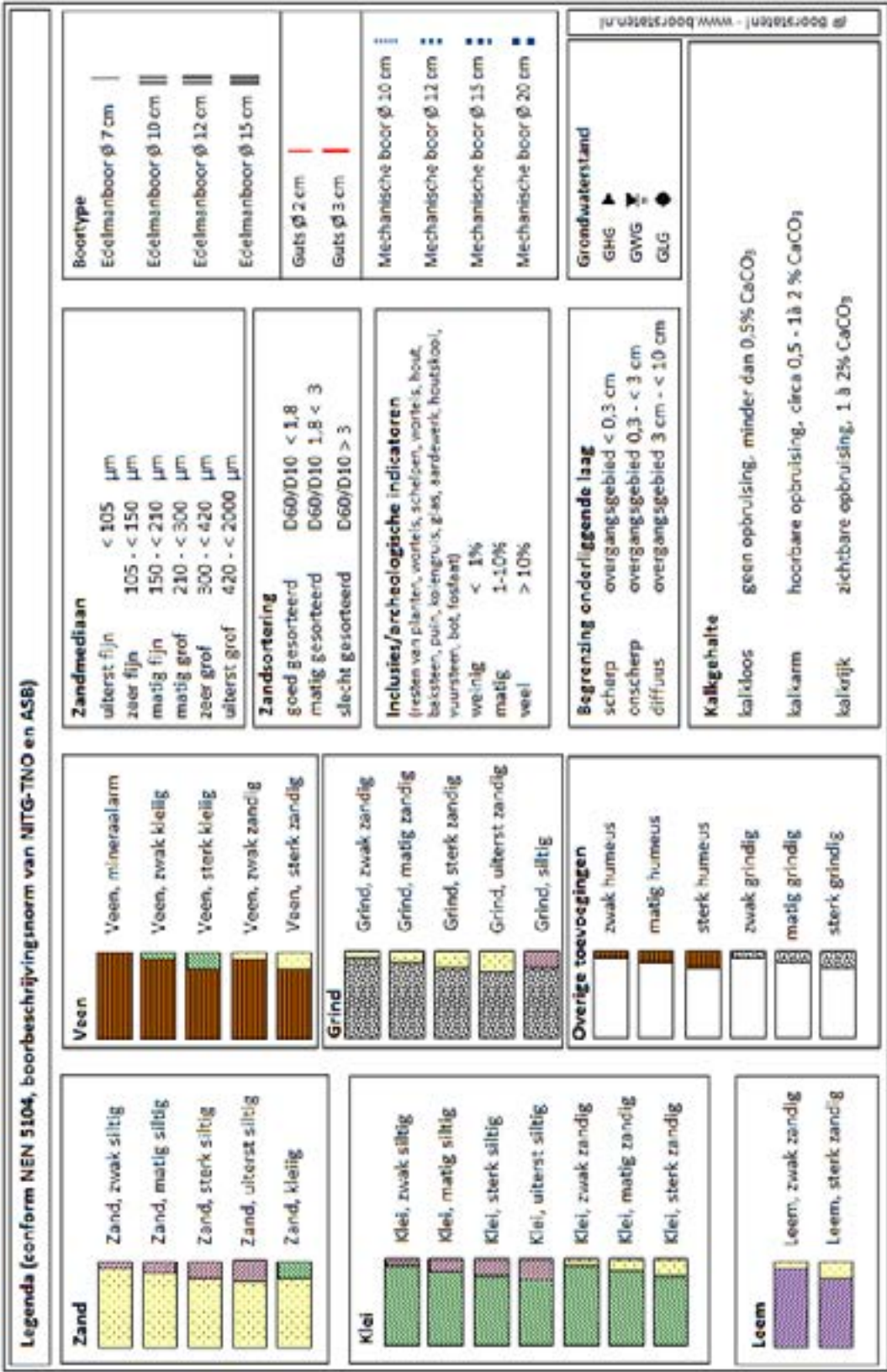
Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Bijlage 3: Boorstaten en boorraai









Bijlage 4: Mogelijke vervolgstappen

In de beoordeling van deze rapportage door de gemeente Hollands Kroon zijn verschillende vervolgstappen opgenomen:

1. Sloop op locatie stolpboerderij

De sloop van de huidige bebouwing dient niet dieper plaats te vinden dan tot maaiveld. Dit om de mogelijk aanwezige resten van de stolpboerderij te behouden. Deze kunnen vanaf maaiveld aanwezig zijn. Op de kadastrale minuut is de locatie van een stolpboerderij te zien. Op de inrichtingsschets van het nieuwbouwplan is hier een tuin geprojecteerd. Behoud in situ is van de 19de-eeuwse bebouwing is mogelijk door niet op deze locatie te bouwen.

2. Archeologie-vriendelijk bouwplan

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Op basis van het booronderzoek door Hollandia Archeologen BV gaat het om ingrepen met een maximale diepte van 70 cm – mv voor het oostelijke deel. Voor het westelijke deel (de middeleeuwse terp) geldt een vrijstellingsgrens van 40 cm.

Een archeologie-vriendelijk bouwplan kan worden getoetst door Archeologie West-Friesland en dient te worden goedgekeurd door de gemeente. Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de huidige situatie van de bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan (dieper dan 40 cm – mv, in een groot deel van het plangebied dieper dan 70 cm – mv):

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen en palen van de bestaande bebouwing van de archeologische vindplaats
- vorstranden dieper dan 40 cm (westelijk deel) of 70 cm (oostelijk deel)
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, groutankers etc.
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld wkk installaties
- kruipruimtes
- vijvers/watercompensaties
- sloten en andere ingravingen
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstoringende werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

3. Proefsleuven

Indien de resten van de stolpboerderij in situ behouden kunnen worden, dient buiten deze locatie op de rest van het terpterrein op basis van de geplande nieuwbouw een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus te worden uitgevoerd. Dit is vanwege de nog niet nader gespecificeerde verwachting voor archeologische resten uit de prehistorie en hoge waarde voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. In het bureauonderzoek en onderhavig advies is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd. Een dergelijk onderzoek dient te worden uitgevoerd door een gecertificeerd archeologisch bedrijf. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.